

Alojzy Oborny

Kronika muzealna - 1965

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 4, 425-463

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALOJZY OBORNY

KRONIKA MUZEALNA — 1965

MUZEUM ŚWIĘTOKRZYSKIE W KIELCACH

W roku 1965 kontynuowany był remont zespołu budynków muzeum, przy czym prace koncentrowały się głównie w budynkach przy ul. Orlej. Przebudowany został dziedziniec muzeum, który otrzymał nową nawierzchnię, rozebrano drewniane szopy i wybudowano nowy garaż dla dwóch samochodów. Mimo tych prac remontowych można było w lutym wznowić w zespole sal oświatowych działalność Uniwersytetu Kultury po przeszło rocznej przerwie spowodowanej pracami przy wymianie i zakładaniu nowej instalacji przeciwpożarowej, telefonicznej i radiofonicznej.

Rok sprawozdawczy zapisał się jeszcze jednym niezwykle ważnym wydarzeniem — otwarciem na terenie Kielc nowego oddziału naszej placówki — Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego.

Rozpoczęte zostały ponadto prace organizacyjne przy tworzeniu dwóch dalszych oddziałów na terenie Szydłowca. Powiększyły się też poważnie zbiory muzeum i to nie tylko na drodze zakupów, ale również dzięki archeologicznym pracom wykopaliskowym.

ZMIANY PERSONALNE W 1965 R.

Liczba pracowników wzrosła do 36 osób.

Pracę rozpoczęli następujący pracownicy:

Biblioteka naukowa Czesław Erber na stanowisku kierownika działu

Dział sztuki mgr Wiesława Ozdoba — historyk sztuki

Dział naukowo-oświatowy . . . mgr Anna Górską — socjolog, na stanowisku p. o. kierownika działu oraz Alicja Mardeusz

Księgowość Lidia Fornalska — technik

Pomocnicy muzealni Wanda Ślewa

Irena Salwa

Dozorcy nocni Piotr Stolarczyk

Jan Ziółkowski

Oddział konserwatorski w Szydłowcu

Kierownik oddziału mgr Norbert Szunke, konserwator-technolog

Oddział — Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego w Kielcach
Pomocnicy muzealni Bożena Kruk
Władysława Niebudek

Dorywczo angażowani byli pracownicy do oprowadzania wycieczek w tym oddziale.

Przestali pracować: Elżbieta Siudowska z biblioteki naukowej i Hanna Gil z działu księgowości.

Kadra pracowników placówki powiększyła się liczebnie, jednakże wobec stale wzrastającego zakresu prac, jak też niedoborów etatowych, jakie posiada muzeum kieleckie w stosunku do innych placówek okręgowych, jest to nadal zespół zbyt szczupły, by w pełni sprostać zadaniom stojącym przed współczesną placówką muzealną, pracującą nowymi metodami. Nie można bowiem zapominać, że cztery nowe etaty trzeba było przeznaczyć dla nowo powstałych oddziałów, w tym jeden etat dla oddziału konserwatorskiego. Jest to liczba stanowczo za mała, gdyż pomyślana na poważną skalę pracownia nie może rozporządzać jednoosobową obsadą. Braki etatowe istnieją nadal w pracowni konserwatorskiej działającej na terenie muzeum, pracowni fotograficznej i stolarskiej. Wszystkie one posiadają po jednym pracowniku.

To samo dotyczy działu historycznego i przyrodniczego. Za mało jest również pomocników muzealnych — fakt ten stanie się szczególnie uciążliwy, kiedy nastąpi otwarcie muzeum po remoncie. Stwierdzić jednak trzeba, że w wielu podstawowych działach muzeum sytuacja uległa zmianie, gdyż są to już obecnie komórki posiadające dwóch pracowników, a dział naukowo-oświatowy posiada ich trzech. W 1966 r. dążyć będziemy do powiększenia liczby pracowników w działach do trzech osób, a w miarę możliwości zwiększać stan osobowy poszczególnych pracowni konserwatorskich i technicznych.

DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA

Stwierdzić należy, że jest to najlepiej zorganizowany odcinek pracy muzeum, legitymujący się chyba najpoważniejszymi osiągnięciami i przyczyniający się do tego, że muzeum, choć jego pomieszczenia już od kilku lat znajdują się w remoncie, nie utraciło bezpośredniego kontaktu ze społeczeństwem i w sposób aktywny na nie oddziałuje. Praca oświatowa przebiegała równolegle dwoma torami: w Uniwersytecie Kultury i poprzez działalność terenową — wystawy, pogadanki, projekcje filmowe.

UNIwersytet Kultury

Dzięki przyspieszeniu i skróceniu robót w części parterowej budynku przy ul. Orlej można było 4 lutego 1965 r. w obecności wojewódzkich władz partyjnych i administracyjnych wznowić działalność Uniwersytetu Kultury, placówki, która zyskała sobie już uprzednio w Kielcach dużą popularność i uznanie. Wykład inauguracyjny *O stylach w sztuce* wygłosił kurator Muzeum Narodowego w Warszawie, dr Stefan Kozakiewicz.

Było to co prawda wznowienie pracy tej placówki, jednakże jej program oświatowy oparty został na nowych zasadach. Istotnymi elementami stały się:

1. dwa cykle wykładów — studium wiedzy o sztuce oraz wykłady z zakresu problematyki regionalnej,
2. seanse filmów oświatowych z zakresu dyscyplin reprezentowanych przez muzeum, a w szczególności z dziedziny sztuki,

3. cykl niewielkich wystaw czasowych pod wspólnym tytułem *Z dziejów malarstwa polskiego*.

Program pomyślany był w ten sposób, by te pozornie trzy różne dziedziny wzajemnie się uzupełniały i ułatwiały percepcję przekazywanych wiadomości.

Wykładowcami w studium wiedzy o sztuce oraz tematów regionalnych byli pracownicy nauki reprezentujący ośrodki akademickie Warszawy i Krakowa oraz pracownicy naukowemu Muzeum Narodowego w Warszawie. Przyjmując takie rozwiązanie, pragnęliśmy bardzo wymagającym słuchaczom nie tylko dać informację z zakresu poruszanych tematów opracowaną przez wybitnych specjalistów, a więc opartą o wyniki najnowszych badań. Poza tym wykłady z zakresu sztuki nie były na terenie muzeum nowością, były bowiem od wielu lat prowadzone przez naszych pracowników, którzy teraz mogli się w większym niż dotychczas stopniu poświęcić pracy oświatowej w terenie.

Okres od lutego do maja 1965 r. poświęcony był ogólnym zagadnieniom wprowadzającym w problematykę historii sztuki. Stąd takie tematy, jak wspomniany wykład inauguracyjny, dalej *Sztuka w świetle historii*, *Rola tematu i wyobraźni w kształtowaniu dzieła sztuki*, *Funkcje dzieła sztuki*, *Problemy poznania wartości artystycznych*, *Współczesne kierunki i tendencje artystyczne* i inne. Wśród wykładowców znalazły się m. in. nazwiska kuratorów Muzeum Narodowego w Warszawie dra Stefana Kozakiewicza, doc. dra Jerzego Zanozińskiego, mgra Andrzeja Szpakowskiego, jak też reprezentujące Zakład Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie doc. dra Józefa Lepiarczyka. Pracowników muzeum w grupie wykładowców reprezentował mgr Alojzy Oborny. Krytykę artystyczną m. in. reprezentował redaktor Andrzej Osęka — autor znanej książki *Spojrzenie na sztukę*.

Wśród wykładów z zakresu tematyki regionalnej szczególnie udany był wieczór ludowej poezji świętokrzyskiej z udziałem poetki ludowej Marii Cedro i M. Basy. Imprezę prowadziła i wykładem poprzedziła kierowniczka działu etnograficznego — kustosz mgr Aleksandra Dobrowolska.

Wykłady środowowe uzupełniane były w niedzielę problemowymi zestawami filmów oświatowych polskich i zagranicznych. Tematyka filmów, które wchodziły w skład godzinnej projekcji, była w miarę możliwości tak dobierana, by wiązała się z treścią najbliższego wykładu.

Widzowie mieli możliwość poznać wiele najnowszych wartościowych pozycji naszej kinematografii, jak też szereg pozycji zagranicznych, np. filmy radzieckie o dwóch wielkich moskiewskich muzeach — Galerii Tretiakowskiej i Muzeum im. Puszkina, angielskie — *Rzeźba grecka*, *Henry Moore*; amerykańskie — *Muzea sztuki*, *Sztuka świata Zachodu* czy *Zabytki sztuki*, szereg filmów francuskich o wybitnych współczesnych malarzach tego kraju i zestaw bułgarski o czołowych zabytkach architektury starej Bułgarii.

Formą, która spotkała się z dużym uznaniem publiczności, stały się dwudniowe przeglądy filmowe. Pierwszą tego typu imprezę pt. *Film o plastyce i plastyka w filmie* prowadził redaktor Zbigniew Kłaczynski z tygodnika „Kultura”. Zaprezentowano szereg filmów krótkometrażowych nagrodzonych na festiwalach krajowych i zagranicznych. Następne tego typu imprezy poświęcone będą poszczególnym twórcom filmów krótkometrażowych z zakresu sztuki i historii.

Miara uznania dla pracy oświatowej muzeum na tym odcinku było zaproszenie naszych przedstawicieli do udziału w II Międzynarodowym Festiwalu Filmów Krótkometrażowych w Krakowie (2 VI — 15 VI), w ramach którego

odbyło się Międzynarodowe Sympozjum Filmów o Sztuce zorganizowane przez UNESCO.

Wykorzystując układ przestrzenny zespołu oświatowego¹ zainicjowano od lutego cykl małych wystaw czasowych pod wspólnym tytułem *Z dziejów malarstwa polskiego*. Korzystając z uprzejmości i życzliwości dyrekcji Muzeów Narodowych w Warszawie i Krakowie eksponowano w miesięcznych okresach prace wybitnych przedstawicieli malarstwa polskiego. Uczestnicy zajęć Uniwersytetu Kultury mieli do maja 1965 r. możliwość oglądania obrazów Zbigniewa Pronaszki ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, a Tadeusza Makowskiego, Piotra Michałowskiego oraz Jana Cybisa ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie. Każdy pierwszy środkowy wykład miesiąca wiązał się tematycznie z rozpoczynającą się ekspozycją obrazów danego malarza i prowadzony był przez znawców jego twórczości, których książki mniej więcej w tym czasie ukazywały się na półkach księgarskich. Twórczość T. Makowskiego omawiała dr Władysława Jaworska², a wykład na temat Piotra Michałowskiego wygłosił doc. dr Jerzy Zanoziński³, który ponadto opracował prelekcję na temat działalności artystycznej Jana Cybisa, malarzowi temu poświęcił obszerny artykuł wstępny w katalogu wystawy zorganizowanej przez Muzeum Narodowe w Warszawie.

O korzyściach płynących z takiego ustawienia działalności oświatowej świadczą wypowiedzi słuchaczy Uniwersytetu Kultury w ankiecie sondażowej, przeprowadzonej przez dział naukowo-oświatowy w maju na zakończenie roku oświatowego. Ankieta posłużyła jako materiał pomocniczy przy opracowywaniu nowego programu. Jej wyniki opublikowała w kieleckim „Magazynie Niedzielnym” mgr A. Górka, jako głos w dyskusji na temat problemów kulturalnych w środowisku.

Bilans cyfrowy pracy Uniwersytetu Kultury za okres od 4 II — 30 V przedstawia się następująco:

18 wykładów (studium wiedzy o sztuce 15, problematyka regionalna 3) wysłuchało 1 230 osób. Przeciętnie na jednym wykładzie uczestniczyły 82 osoby. Podczas 17 projekcji filmowych wyświetlono 54 filmy krótkometrażowe, które obejrzało 2 100 widzów.

Inauguracja pracy Uniwersytetu Kultury w roku oświatowym 1965/66 nastąpiła 22 października. Dr Krystyna Sroczyńska z Muzeum Narodowego w Warszawie nakreśliła dzieje malarstwa polskiego od Oświecenia do Młodej Polski. Układ problemowy zajęć podobny był do zestawu poprzedniego roku oświatowego, jedynie w ramach studium wiedzy o sztuce rozpoczęto omawianie wybranych zagadnień z historii sztuki w układzie chronologicznym według poszczególnych okresów. Tematykę tę postanowiliśmy powoli rozszerzać o zagadnienia przemysłu artystycznego i uzbrojenia. Wykładowcy, podobnie jak w okresie poprzednim, sprowadzani byli z Warszawy i Krakowa. Wśród tematów na podkreślenie zasłużyły dwa opracowane przez doc. dra Józefa Lepiarczyka o pomnikach architektury romańskiej we Francji i Polsce oraz jeden pła mgra Kazimierza Koniecznego — dyrektora Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie — o rozwoju uzbrojenia w Polsce od XI do XV wieku. Wykłady

¹ A. Oborny *Kronika muzealna* — 1964, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. 3, Kraków 1965, s. 453.

² W. Jaworska *Tadeusz Makowski*, Wrocław — Warszawa — Kraków 1964.

³ J. Zanoziński *Piotr Michałowski*, Wrocław — Warszawa — Kraków 1965.

Ryc. 1. Inauguracja zajęć Uniwersytetu Kultury w dniu 4 lutego 1965 r.

dotyczące kręgu zagadnień regionalnych analizowały wyniki prac badawczych prowadzonych w związku z obchodami Tysiąclecia Państwa Polskiego. Poszczególne zagadnienia omawiali kierownicy badań. I tak dr Jerzy Gąssowski z IHKM mówił o pogańskiej Łysej Górze, a dr Andrzej Wierciński z Uniwersytetu Warszawskiego o przemianach ewolucyjnych ludności Wiślicy w świetle badań antropologicznych. Mgr Aleksander Jackowski, kierownik Pracowni Badań Sztuki Nieprofesjonalnej Instytutu Sztuki PAN, wygłosił wykład na temat polskiej rzeźby ludowej ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień województwa kieleckiego. Równocześnie otwarta została 1 grudnia w sali wystawowej UK wystawa objazdowa współczesnej rzeźby ludowej województwa kieleckiego. Ilustruje ona twórczość trzech najwybitniejszych rzeźbiarzy ludowych: Leona Kudły, Michała Grygla i Józefa Piłata oraz niedawno „odkrytych”: Adama Zegadły i jego syna, Henryka. Wystawa, przygotowana przez pracowników działu etnograficznego (złożona z 25 rzeźb), uzyskała bardzo dobrą, prostą, funkcjonalną, podkreślającą walory ludowego artysty oprawę plastyczną zaprojektowaną i wykonaną przez kieleckiego plastyka, Aleksandra Jackowskiego. W roku 1966 wystawa eksponowana będzie w innych muzeach, pomyślana została w ten sposób, że w całości wraz ze sprzętem mieści się jednorazowo w samochodzie nysa.

Kontynuowany był cykl wystaw *Z dziejów malarstwa polskiego*. Od 22 października do 30 listopada eksponowano obrazy Witolda Wojtkiewicza, pochodzące ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, a wykład poświęcony temu artyście wygłosił dr Wiesław Juszcak, autor monografii *Wojtkiewicz i nowa sztuka*, wydanej przez PIW w 1965 r.

Seanse filmowe w dalszym ciągu problemowo uzupełniały wykłady środowowe, jednakże, ze względu na dużą frekwencję, projekcje niedzielne powtarzane były w poniedziałki. W poszczególnych zestawach wyróżniały się szczególnie filmy francuskie, poświęcone sztuce stylu romańskiego i gotyckiego.

Dane cyfrowe za ten okres działalności Uniwersytetu Kultury przedstawiają się następująco (22 X — 31 XII 65):

9 wykładów (studium wiedzy o sztuce i problematyka regionalna) wysłuchało 752 słuchaczy. Przeciętnie na jednym wykładzie obecnych było 83 słuchaczy. Na 8 projekcjach filmowych wyświetlono 25 filmów krótkometrażowych, które obejrzało 1 360 osób.

Łączna frekwencja w Uniwersytecie Kultury za rok 1965 zamyka się cyfrą 5 442 osób.

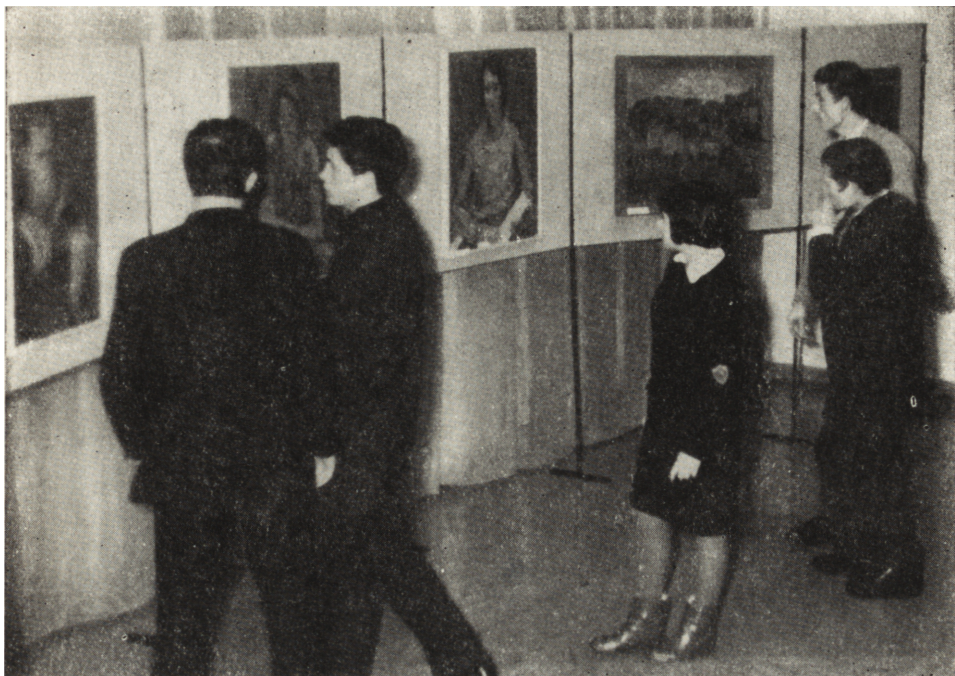
Analizując pracę Uniwersytetu Kultury za okres od 22 II — 30 V oraz 22 X — 31 XII, podkreślić trzeba, że w tym drugim okresie nastąpiła większa stabilizacja — na poszczególnych typach wykładów obserwowało się stałe zespoły ludzi. Pozwoliło to muzeum na zaprowadzenie listy słuchaczy, dla których w późniejszym okresie zorganizowane zostaną wycieczki autokarowe, jako praktyczne uzupełnienie poruszanej na wykładach tematyki. Wzrosło również zainteresowanie problematyką archeologiczną. Praca Uniwersytetu Kultury spotkała się także z zainteresowaniem Studium Oświaty i Kultury w Warszawie, a jedna ze słuchaczek przygotowuje pracę dyplomową na temat działalności oświatowej Muzeum Świętokrzyskiego ze szczególnym uwzględnieniem Uniwersytetu Kultury.

Niewątpliwe sukcesy, jakie na tym odcinku pracy oświatowej odniosło muzeum, poza wymienionymi już uprzednio czynnikami są zasługą dobrze zorganizowanej propagandy i informacji. Nie poprzestano na druku afiszów z miesięcznymi programami zajęć, ale były one również drukowane w całości na początku miesiąca w „Magazynie Niedzielnym”. Każda prelekcja poprzedzana była zamieszczaną w „Słowie Ludu” notatką charakteryzującą prelegenta i podającą informację o tematyce wykładu. Przed seansami filmowymi wygłaszano krótkie recenzje, opracowywane przez mgr Annę Górską, podające charakterystykę filmów oraz poruszanej przez nie tematyki. Niezależnie od tego, w dniu imprezy w „Magazynie Niedzielnym” względnie w „Słowie Ludu” w rubryce *Co, gdzie, kiedy?* zamieszczany był krótki anons. Przez pewien czas korzystano również z usług miejscowej rozgłośni PR.

TERENOWA PRACA OŚWIATOWA

Wśród różnorodnych form terenowej pracy oświatowej warto zwrócić szczególną uwagę na jedną, która polegała na objęciu przez nasze muzeum patronatu nad wytypowanymi placówkami kulturalnymi w miejscowościach, gdzie nie ma muzeów państwowych. W punktach tych staraliśmy się w miarę możliwości organizować systematyczny program pracy oświatowej złożony z prelekcji, seansów filmowych i wystaw oświatowych.

Najlepiej pod tym względem układała się współpraca z Klubem Międzynarodowej Prasy i Książki w Starachowicach, co było dla nas szczególnie ważne, gdyż miasto to jest jednym z najpoważniejszych ośrodków robotniczych w województwie kieleckim. Muzeum Świętokrzyskie rozwijało współpracę również z Powiatowym Domem Kultury w Kazimierzy Wielkiej, Zakładowym Domem Kultury fabryki „Pronit” w Pionkach, Zakładowym Domem Kultury w Skarżysku, a w ostatnim okresie z Powiatowym Domem Kultury w Opatowie.

Ryc. 2. Pierwsza wystawa z cyklu *Z dziejów malarstwa polskiego* — ekspozycja obrazów Zbigniewa Pronaszki

Oprócz tego w licznych miejscowościach Kielecczyny wygłaszane były odczyty oraz wyświetlano filmy oświatowe z zakresu sztuki, etnografii i archeologii. W omawianym okresie pracownicy muzeum wygłosili 81 odczytów z zakresu historii sztuki, archeologii, etnografii i muzykologii, których wysłuchało 3 078 osób, a filmy na 32 projekcjach obejrzało 1 680 widzów. Łącznie z tej formy pracy oświatowej skorzystało 4 758 osób.

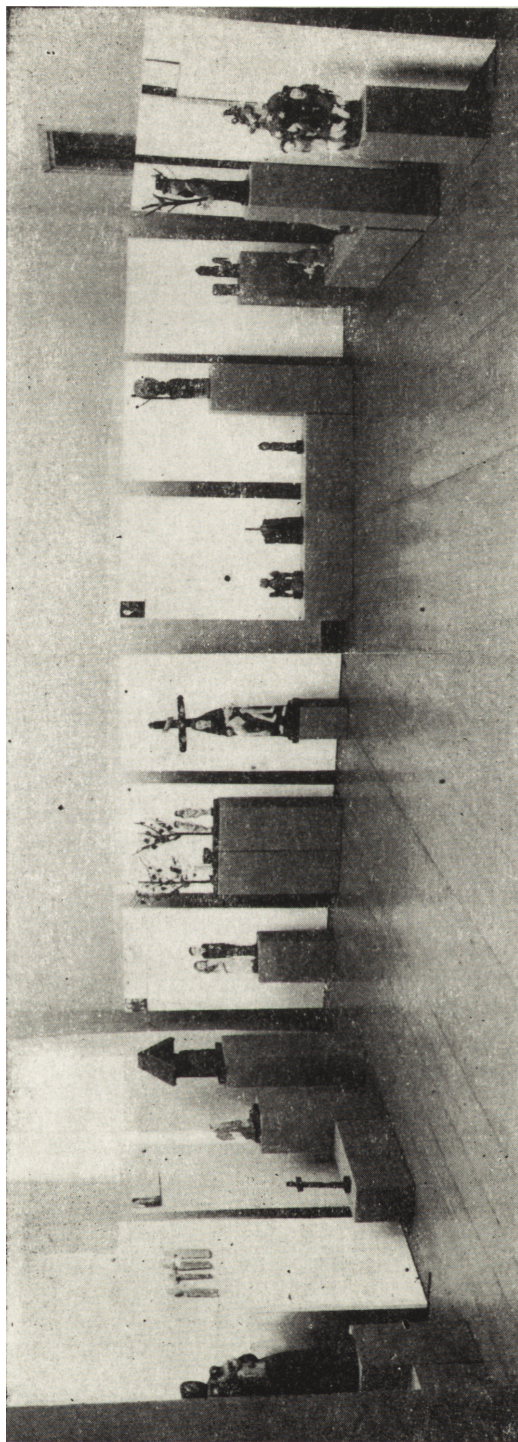
Oprócz tego eksponowane były wystawy czasowe i oświatowe, które scharakteryzowane zostały w tomie III „Rocznika”. Wystawę polskiego portretu sarmackiego zaprezentowaną na terenie Muzeum Śląska Opolskiego do 17 stycznia obejrzało 4 385 osób. Następnie przewieziono ją do Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, gdzie do 4 lutego obejrzało ją 3 504 osoby. Wystawa powróciła do Kielc i dalej nie była eksploatowana, gdyż wiele obrazów trzeba było poddać dosyć gruntownym zabiegom konserwatorskim.

Na terenie Kielecczyny udostępniona była w dalszym ciągu wystawa *Kielecczyna w XX-lecie Polski Ludowej* w następujących ośrodkach:

- Gmach Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Kielcach (styczeń) w związku z odbywającą się sesją popularnonaukową poświęconą podsumowaniu dorobku Kielecczyny w okresie minionego dwudziestolecia.
- Klub Międzynarodowej Prasy i Książki w Starachowicach (maj).
- Powiatowy Dom Kultury w Kazimierzy Wielkiej (wrzesień).

Wystawę w tym okresie zwiedziło łącznie 3 450 osób.

Wystawa oświatowa *Kielecczyna w świetle wykopalisk* została zaprezentowana w poniższych ośrodkach:

Ryc. 3. Wystawa Współczesna rzeźba ludowa Kielecczyzny

- Klub Międzynarodowej Prasy i Książki w Starachowicach (14 I — 10 III)
- Zakładowy Dom Kultury „Pronit” w Pionkach (11 III — 5 V)
- Powiatowy Dom Kultury w Kazimierzy Wielkiej (1 VI — 20 VII)
- Powiatowy Dom Kultury w Opatowie (15 IX — 30 X).

Wystawę zwiedziło łącznie 7 670 osób.

W dniu 4 czerwca z okazji konferencji naukowej pod nazwą *Zamki województwa kieleckiego* otwarta została w sali wystawowej Uniwersytetu Kultury wystawa czasowa pod tym samym tytułem, opracowana przez Katedrę Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej. Wystawa eksponowana była w terenie przez muzeum. Głównym jej celem było graficzne przedstawienie wyników badań zamków w Bodzentynie, Iłży, Sandomierzu, Chęcinach i Pińczowie na tle wybranych przykładów z województwa kieleckiego. W dziale pierwszym wystawy poza mapą z oznaczonym położeniem zamków znalazły się plansze poświęcone zamkom w Solcu, Tudorowie, Mokrsku Górnym, Drzewicy, Międzygórzu, Ossolinie, Szydłowie, Rytwianach, Szydłowcu, Kurozwękach i Ćmielowie — z planem i widokiem ogólnym obiektu lub też ciekawymi fragmentami architektonicznymi. W dziale drugim znalazły się na wstępie wymienione zamki główne, przy czym dla każdego poświęcono 3 ekrany:

- obrazujący stan przed przystąpieniem do badań,
- przedstawienie badań terenowych,
- wyniki badań, wstępne określenie etapów budowy, przedstawienie propozycji konserwatorskich wraz z ewentualnymi rekonstrukcjami.

Wystawę znakomicie uzupełniały eksponaty Muzeum Świętokrzyskiego, wśród których zwracały uwagę m. in.: kamienny element attyki, XVI-wieczny kafel renesansowy z Bodzentyna oraz wspinające gotyckie i renesansowe kafle z zamku w Pińczowie.

Wystawa zamkowa poza swoim zasadniczym zadaniem — rzetelną informacją naukową — popularyzuje w społeczeństwie problematykę prac badawczych oraz ciekawych zabytków naszej architektury.

Po ekspozycji kieleckiej wystawę oglądali mieszkańcy Starachowic (Klub MPiK 15 VII — 30 VIII) oraz Skarżyska (ZDK 27 IX — 30 XI). W okresie sprawozdawczym obejrzało ją 3 470 osób.

25 września otwarta została w Opatowie w podcieniach Domu Kultury zorganizowana przez dział archeologiczny z kredytów Wydziału Kultury WRN wystawa *Badania najdawniejszej historii Opatowa*. Omawiała ona wyniki dotychczasowych badań kolegiaty opatowskiej, a otwarcie zbiegło się z sesją popularnonaukową pod nazwą *Początki i współczesność Opatowa*. Powodzenie, jakim cieszył się ten pokaz, przeszło wszelkie oczekiwanie; świadczy o tym liczba osób zwiedzających w Opatowie jak też miejscowościach powiatu wyrażająca się liczbą ok. 8 000.

Trudno również nie wspomnieć jednodniowej wystawki oświatowej o Stefanie Żeromskim, zorganizowanej przez muzeum w sali Wojewódzkiego Domu Kultury w Kielcach z okazji sesji naukowej poświęconej pisarzowi. Ekspozycję obejrzało 480 osób.

Dział naukowo-oświatowy współpracował ponadto z Towarzystwem Przyjaciół Sztuk w Kielcach przy organizacji 17 indywidualnych wystaw plastyków okręgu kielecko-radomskiego, które eksponowane były 16 razy w Kielcach (kluby), Pińczowie, Starachowicach i Busku. Wystawy te obejrzało 65 611 osób.

W roku sprawozdawczym Muzeum Świętokrzyskie eksponowało 17 razy

w różnych ośrodkach — 11 własnych wystaw czasowych i oświatowych. Do tego należy dodać wystawę zamkową eksponowaną 3 razy.

ZESTAWIENIE FREKWENCJI MUZEUM ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego	— 11 973
Uniwersytet Kultury wraz z wystawami: <i>Z dziejów malarstwa polskiego oraz</i> <i>Współczesna rzeźba ludowa Kielecczyny</i>	— 5 442
Odczyty i seanse filmowe terenowe	— 4 758
Wystawy czasowe i oświatowe poza muzeum	— 88 681

Łączna liczba osób, które korzystały z różnorodnych form pracy oświatowej naszej placówki zamyka się za rok 1965 niemałą cyfrą 110 854 osoby. W stosunku do roku 1964 (129 206 osób) stanowi to pewien spadek frekwencji, który tłumaczyć można szeregiem przyczyn, między innymi mniejszą ilością wystaw na obszarze województwa i poza jego granicami, gdyż pracownicy działu naukowo-oświatowego w bardzo poważnym stopniu zaabsorbowani byli Uniwersytetem Kultury. W niedostatecznym stopniu wykorzystywane były cenne ekspozycje miesięczne *Z dziejów malarstwa polskiego*, udostępnione zasadniczo do zwiedzania jedynie w okresie zajęć Uniwersytetu Kultury, co częściowo tłumaczyć można trwającymi pracami remontowymi. Wprawdzie remont uniemożliwił wystawy pojedynczym osobom, ale można było organizować specjalne wycieczki ze szkół kieleckich. W dziale naukowo-oświatowym przez okres 3 miesięcy pracowała praktykantka — studentka historii sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W okresie sprawozdawczym założono katalog przezroczny i skatalogowano 2 080 pozycji.

PRACE NAUKOWO-BADAWCZE I WEWNĘTRZNE DZIAŁÓW

DZIAŁ ARCHEOLOGICZNY

Podobnie jak w latach poprzednich, dział ten może poszczycić się najpoważniejszym dorobkiem naukowo-badawczym oraz publikacyjnym. Badania terenowe własne prowadzone były pod kątem penetracji stanowisk archeologicznych wczesnośredniowiecznych, zwłaszcza grodzisk na obszarze byłego pogranicza Małopolski i Mazowsza. Jest to teren obecnych powiatów białobrzeskiego, opoczyńskiego, kozienickiego oraz części powiatu radomskiego. Penetracja i rejestracja stanowisk były jedną z podstawowych i wyjściowych prac archeologicznych na tym dotychczas szczególnie słabo poznanym terenie, którego bliższe przebadanie będzie jednym z zasadniczych zadań działu. Realizując te zamierzenia rozpoczęto prace wykopaliskowe na terenach trzynastowiecznego grodziska w Kiełbowie. Jeszcze poważniej kształtuje się uczestnictwo działu w większych badaniach.

Kolegiata w Opatowie. Na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach kontynuowane były wspólne prace badawcze Katedry Historii Architektury i Sztuki Politechniki Warszawskiej oraz Muzeum Świętokrzyskiego. Archeologiczno-architektoniczne prace badawcze doprowadziły do odsłonięcia nie znanego dotąd portalu zachodniej fasady kolegiaty oraz odkrycia międzywieżowej krypty romańskiej.

Zamek w Bodzentynie. Kontynuowano prace zaczęte w 1963 r., realizowane również na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

w Kielcach przez Zakład Architektury Politechniki Warszawskiej przy współudziale Muzeum Świętokrzyskiego. Prócz dalszych ustaleń dotyczących faz budowlanych zamku badania dostarczyły serię bogato zdobionych kaflów piecowych z XV oraz pierwszej połowy XVI wieku. Interesujące są zwłaszcza liczne i różnorodne sceny figuralne występujące na kaflach. Wstępne badania wykazały ich analogie z kaflami wawelskimi i oświęcimskimi i pozwalają już obecnie określić cały zespół jako wybitny pod względem artystycznym i ciekawy ikonograficznie. Po wylepieniu materiału uzyskano 26 całych lub niemal całych kaflów oraz fragmenty z kilkudziesięciu dalszych okazów. Opracowanie kaflów jest tematem jednej z prac przygotowywanych przez dział sztuki.

Wśród innych badań terenowych warto wspomnieć o zleconych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków ekspertyzach przy następujących obiektach:

- Koprzywnica (badania przy budynkach poklasztornych),
- Ujazd (badania zamku Krzyżtopór),
- Sandomierz (znalezisko przypadkowe).

Pracownicy działu opracowali i złożyli do druku w kolejnych tomach „Rocznika” następujące prace:

1. *Osadnictwo wczesnośredniowieczne na Górze Grodowej, pow. Kielce*. Będzie to pierwsza publikacja nowo odkrytego podczas badań archeologicznych Muzeum Świętokrzyskiego drugiego obok Łysej Góry pogańskiego ośrodka kultowego.

2. *Grób kultury amfor kulistych w Biniątkach, pow. Busko*.

Ponadto do innych wydawnictw specjalistycznych złożono dwie prace i rozpoczęto opracowywanie pięciu tematów, głównie dotyczących wyników badawczych działu.

W roku sprawozdawczym zinwentaryzowanych zostało 115 pozycji (zabytków pojedynczych i zespołów) oraz opracowano 117 kart katalogu naukowego. Dział archeologiczny czuwa nad organizacyjną i merytoryczną stroną muzeów regionalnych w Wiślicy i Pińczowie.

DZIAŁ SZTUKI

Wśród prac naukowo-badawczych zwraca uwagę publikowana w obecnym tomie monografia renesansowego obrazu z kolegiaty opatowskiej, oraz opracowana dla rocznika „Studia i Materiały Lubelskie”, wydawanego przez Muzeum w Lublinie, monografia obrazu Jana Matejki *Unia Lubelska*.

Ponadto zebrane zostały materiały do opracowania dwóch zabytkowych zespołów kaflów renesansowych, pochodzących z wykopalisk na zamku w Pińczowie i Bodzentynie. Artykuł ukaże się w V tomie „Rocznika”.

Dział sztuki aktywnie uczestniczył w pracy oświatowej, organizując wspólnie z okręgiem kieleckim ZPAP i Towarzystwem Przyjaciół Sztuk Pięknych liczne wystawy z zakresu współczesnego malarstwa. Ponadto pracownicy działu wygłaszali liczne odczyty z zakresu historii sztuki.

W związku z przeniesieniem ekspонатów do nowych magazynów przeprowadzone zostało szkoleń inwentarzowych malarstwa, rzeźby i rzemiosła artystycznego. Zinwentaryzowanych zostało 17 zabytków zakupionych w 1965 r. oraz 35 ekspонатów z daru Ludwika Kielbassa. Skatalogowano 40 pozycji inwentarzowych. Do zadań działu sztuki należy m. in. organizacja powstającego Oddziału — Muzeum w Szydłowcu.

DZIAŁ ETNOGRAFICZNY

Rozległe badania terenowe, głównie z zakresu garncarstwa ludowego, prowadzono we wsiach powiatu opatowskiego: Denków, Kąty Denkowskie, Koszary i Wólka Bodzechowska. Badania miały na celu uzyskanie materiałów do opracowania stałej wystawy Muzeum Regionalnego w Ostrowcu Świętokrzyskim, poświęconej garncarstwu ludowemu w dolinie rzeki Kamiennej.

W porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków dział etnograficzny przeprowadził badania penetracyjne budownictwa ludowego we wsiach Bieliny, Św. Katarzyna i Kakonin w powiecie kieleckim celem zebrania materiałów do typowania obiektów przeznaczonych do konserwacji.

Badania penetracyjne rozszerzone zostały również na inne dziedziny, przy czym dział zatrudnił w okresie jednego miesiąca dwie praktykantki skierowane przez sekcję etnograficzną UMCS w Lublinie. Poza budownictwem badane były:

- ubiór i tkactwo — w regionie Świętokrzyskim z przełomu XIX i XX wieku we wsiach Bęczków i Mąchocice (powiat kielecki);
- koszykarstwo — badania ankietowe dla całego obszaru województwa kieleckiego, dotyczące aktualnego stanu koszykarstwa;
- kowalstwo — warsztat A. Wlazło w Radomiu;
- garncarstwo — warsztat Edwarda Goliata w Łagowie pow. Opatów;
- ceramika figuralna — badania dotyczące techniki lepienia i zdobienia figurek glinianych w pracowniach Jadwigi Kosiarskiej, Wincentego Kitowskiego, Konstantego Ciepelińskiego i Franciszka Godzisz;
- rzeźba ludowa — badania związane z twórczością Adama i Henryka Zegadłów ze wsi Krzyżka, pow. Kielce;
- plastyka obrzędowa — badania nad techniką zdobienia pisanek opoczyńskich;
- poezja i pieśni ludowe — włączono do taśmoteki działu nagrania pieśni weselnych, sierocych i żniwnych ze wsi Dębska Wola, Mąchocice i Bęczków w powiecie kieleckim, pieśni i wiersze ułożone przez poetkę Marię Cedro-Biskupową ze wsi Wilków, pow. kielecki, oraz wiersze Michała Basy z Tarczka, w wykonaniu autora.

Dział etnograficzny w miarę swoich skromnych możliwości rozciągał opiekę nad twórcami ludowymi m. in. Józefem Piłatem, Marią Cedro-Biskupową i Katarzyną Zaborowską.

W okresie sprawozdawczym zinwentaryzowano 179 i skatalogowano 100 obiektów.

DZIAŁ HISTORYCZNY

Zajmowano się problematyką badań w zakresie historii lokalnej, związanej jak najściślej z ogólnym procesem dziejowym, gromadzono zabytki i opracowywano zagadnienia pod kątem przyszłych ekspozycji z zakresu historii walk o wyzwolenie narodowe i społeczne w Kielecczyźnie, historii Kielc i regionu oraz historii techniki. Opracowana została monografia historyczna Szydłowa.

W ramach nadzoru merytorycznego nad muzeami regionalnymi naszego okręgu opracowany został scenariusz stałej wystawy historycznej *Przyczółek Sandomierski* — dla Muzeum w Szydłowie. Ponadto dział sprawował bezpo-

Ryc. 4. Wystawa Zamki województwa kieleckiego

średni nadzór merytoryczny nad pracami przy urządzaniu wielodziałowego Muzeum Regionalnego w Ostrowcu Świętokrzyskim.

W okresie sprawozdawczym zinwentaryzowanych zostało 118 obiektów a 106 skatalogowanych.

DZIAŁ PRZYRODNICZY

Prowadzone były prace nad przebadaniem wschodnich żwirów w następujących punktach: Szczecno, Badrzychowice, Koszyce, Obice, Rataje, Witów. W wyniku tych prac określono pozycję stratygraficzną serii witowskiej, co w formie obszernego artykułu opublikowane będzie w kolejnym tomie „Rocznika”.

Oprócz wymienionych prac prowadzono badania w Chmielniku, Busku, Szczaworyżu i Kijach w celu określenia wychodni gipsów południowego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich. Wyniki będą również opublikowane w „Roczniku”. Pracownik działu złożył do druku w Wydawnictwie Geologicznym w Warszawie pracę pt. *Pozycja stratygraficzna ilów bentonitowych okolic Chmielnika*.

Został opracowany i zatwierdzony scenariusz dla części geologiczno-geograficznej i przyrodniczej stałej wystawy Muzeum Świętokrzyskiego.

Zinwentaryzowane zostały 304 pozycje, natomiast 1 324 okazy czekały się opracowań katalogowych.

BIBLIOTEKA NAUKOWA

Dział ten dopiero z dniem 1 września uzyskał kierownika z odpowiednim przygotowaniem fachowym. Rozpoczęły się prace nad pełną klasyfikacją i katalogowaniem alfabetycznym. W związku z tym stanem rzeczy osiągnięcia działu są jeszcze bardzo skromne, gdyż wyrażają się następującymi liczbami:

książek wypożyczonych	— 474
czasopism wypożyczonych	— 36
wypożyczenia międzybiblioteczne	— do innych bibliotek 29
	— z innych bibliotek 7

Do bardzo poważnych realizowanych zadań biblioteki należała akcja wymienna i rozprowadzanie własnych wydawnictw. W roku sprawozdawczym pozycjami wymiennymi ze strony muzeum były: „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego” tom I i II oraz specjalny tom podsumowujący badania w kolegiacie wiślickiej.

Wymiana krajowa prowadzona była ze 130 muzeami i instytucjami na terenie kraju oraz następującymi muzeami i instytucjami zagranicznymi:

Slovenské Národné Múzeum w Bratysławie

Československa Akademia Vied, Archeologický Ústav w Nitrze, Brnie i Pradze.

Národní Múzeum, Praha;

Moravske Múzeum, Brno;

Slezské Muzeum, Opava;

Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest;

Országos Szépművészeti Múzeum, Budapest;

Bakony Múzeum, Veszprém

Gemälde Galerie, Dresden;

Landesmuseum für Vorgeschichte, Halle am Saale;

Museum für Vor- und Frühgeschichte, Schwerin, Potsdam, Dresden;

Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Institut für Vor- und Frühgeschichte;

Ermitaż, Leningrad;

Główny Konserwator Zabytków Bułgarii;

Ministerstwo Kultury ZSSR;

Wsesojuznaja Central'naja Nauczno-Issledowatel'skaja Laboratorija po Konserwacii i Restawracii Muzejnych Chudożestwennych Cennostej, Moskwa.

PRACOWNIE

Pracownia konserwatorska

Na skutek długotrwałej choroby konserwatora pracownia czynna była jedynie przez pierwsze półrocze. Na szczególną uwagę zasługują zabiegi konserwatorskie przy czterech obiektach malarstwa sztalugowego. Obrazy te pochodziły ze zbiorów podworskich i ich stan zachowania był bardzo zły. Posaadały one duże uszkodzenia mechaniczne — rozdarcia, rysy, odpryski malarury wraz z gruntem, a ponadto zniszczone były przez pleśń i nadmierną wilgotność podłoża. Przed zabiegami przeprowadzono niezbędne badania laboratoryjne oraz wykonano podstawową dokumentację opisową i fotograficzną.

Wykaz obrazów poddanych zabiegom konserwatorskim:

Portret księcia Karola Stanisława Radziwiłła. Pierwsza połowa XVIII w., olej, płótno, wymiary 57 × 76 cm. Obraz był silnie zanieczyszczony grubą warstwą brudu i kopciu. Zmatowiały i rozłożony werniks został usunięty, podobnie jak późniejsze przemalówki. Po założeniu kitówki w miejscach ubytków partie te wypunktowano i pokryto nowym werniksem.

Portret mężczyzny w zbroi. Pierwsza połowa XVIII w., olej, płótno, wymiary 66 × 80 cm. Cały obraz oczyszczono z różnych powierzchniowych za-

nieczyszczeń. Stary werniks olejny, który nałożony był grubą, nierówną warstwą, posiadał liczne szerniałe plamy, które usunięte zostały środkami mechanicznymi i chemicznymi. Wzmocniona została przyczepność warstwy malarskiej i wypunktowane ubytki, powstałe z powodu utraty przyczepności warstwy malarskiej do podłoża. Całość pokryto werniksem.

Portret Wielopolskiej-Jabłonowskiej. Początek XVIII w., olej, płótno, wymiary 69 × 87 cm. Obraz poddawany był zabiegom konserwatorskim w okresie międzywojennym. Niestety w trakcie ich wykonywania powstało szereg zniszczeń. W czasie oczyszczania lica zmyto większą część partii wykonanych laserunkowo. Trzeba było usunąć werniks, który nałożony został nierównomiernie z licznymi zaciekami, podobnie postąpiono z punktowaniami, które zachodziły poza granice powstałych ubytków. Po oczyszczeniu całego obrazu, zapunktowaniu ubytków, całość zabezpieczono nową warstwą werniksu.

Portret kobiety. Pierwsza połowa XVIII w., olej, płótno, wymiary 65 × 82 cm. Z całego obrazu usunięty został werniks z licznymi zaciekami oraz niewłaściwie wykonane punktowania z poprzednich konserwacji. Zakitowane zostały znaczne ubytki w szacie i wypunktowane liczne ubytki w warstwie malarskiej. Całość pokryta została nowym werniksem.

Ponadto pracownia konserwatorska wykonała szereg prac i ekspertyz dla potrzeb Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach.

Inne prace konserwatorskie

Pracownia konserwatorska zajmowała się na razie, zgodnie ze swoim programem, konserwacją obrazów. Inne muzealia działu sztuki, szczególnie rzemiosło artystyczne, konserwowane były przez Pracownię Konserwacji Zabytków z kredytów Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach. Ponieważ prace jeszcze trwają i w roku 1965 nie zostały one zakończone, opisane zostaną w *Kronice* za rok 1966.

Warto jednak zasygnalizować zlecone przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w grudniu 1964 Pracowni Konserwacji Zabytków w Warszawie prace konserwatorskie przy cennym gobelinie flamandzkim z pierwszej ćwierci XVIII w. *Tryumf bogów*⁴. Pracownia konserwacji tkanin opracowała dokumentację wstępną opisową, rysunkową i fotograficzną wraz z propozycjami postępowania konserwatorskiego. Zdaniem pracowni gobelin należy poddać jedynie częściowej konserwacji o charakterze zabezpieczającym (większe ubytki gobelinu zrekonstruować, natomiast ubytków bordiury nie uzupełniać). Biorąc pod uwagę przeznaczenie gobelinu do przyszłej ekspozycji w muzeum wnętrz, jak też wysoką klasę artystyczną, muzeum wystąpiło poprzez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków z prośbą o zatwierdzenie wykonania pełnej konserwacji gobelinu wraz z rekonstrukcją bordiury. Ze względu na wysokie koszty tych prac, znacznie przekraczające cenę, jaką zapłacono za gobelin, Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków stanął na stanowisku, że należy realizować prace konserwatorskie bez rekonstrukcji bordiury.

W dziale etnograficznym konserwacji poddano 30 obiektów, których wybór związany był ściśle z projektowaną nową stałą ekspozycją. Prace objęły z zakresu rolnictwa 9 narzędzi rolniczych, ze sprzętów domowych — 3 skrzynie wianne i 3 ławy, z dziedziny tkactwa 1 kołwrotek i 14 prześlic z regio-

⁴ Ekspertyzę opracowała mgr Maria Grodzicka, kustosz Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu.

nów radomskiego i opoczyńskiego — zdobionych piękną snycerką. Prace wykonała konserwator mgr Anna Reczko.

Dział przyrodniczy przeprowadził we własnym zakresie konserwację 3 330 owadów.

Pracownia fotograficzna

Wykonywane były zdjęcia fotograficzne dla potrzeb wewnętrznych i wystawowych poszczególnych działów. Rejestrowane były ponadto ważniejsze wydarzenia z życia muzeum. Pracownia wykonała również zdjęcia w związku z pracami badawczymi architektoniczno-archeologicznymi przy kolegiacie opatowskiej i zamku w Bodzentynie. Ponadto wykonywane były fotografie do publikacji muzealnych. Prowadzono także badania i doświadczenia nad udoskonaleniem wykonywanych przeźroczy kolorowych w świetle sztucznym i dziennym. W roku sprawozdawczym pracownia wykonała ogółem dla wszystkich działów 561 negatywów i 1 598 pozytywów, a dla działu naukowo-oświatowego 455 przeźroczy czarno-białych i 394 kolorowych.

Pracownia stolarska

Niewielkie pomieszczenie mieszczące pracownię nie pozwoliło na rozwinięcie prac na szerszą skalę, tym bardziej że zatrudniona tu była, podobnie jak w poprzednich pracowniach, jedna tylko osoba.

W związku z takim stanem rzeczy, który ulec może zmianie tylko w wypadku uzyskania przez muzeum dodatkowych pomieszczeń, prowadzono prace jedynie w niewystarczającym, wąskim zakresie, nie zaspokajającym nawet podstawowych zapotrzebowań muzeum. Wykonywane były sprzęty do niektórych wystaw, przeprowadzono konserwację mebli dla Muzeum Lat Szkolnych S. Żeromskiego oraz zrobiono część regałów dla magazynu archeologicznego. Ponadto wykonywane były prace drobne (remonty i naprawy).

PROBLEMY OGÓLNE I ADMINISTRACJA

Zasadniczą sprawą natury prawnej było zredagowanie statutu Muzeum Świętokrzyskiego, a według jego wzoru, przy ścisłym udziale pracowników naszego muzeum, statutów muzeów regionalnych naszego województwa. Opracowane statuty uzyskały pozytywną ocenę Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach i niektóre z nich w roku 1966 weszły w życie.

Drugim poważnym zadaniem zrealizowanym przez wszystkie muzea pod bezpośrednim nadzorem placówki kieleckiej była pełna wycena muzealiów. Ze względu na dużą ilość zbiorów i ich wysoką rangę artystyczną szczególnie trudne były prace poszczególnych komisji, które działały na terenie Muzeum Świętokrzyskiego i Muzeum Regionalnego w Radomiu.

Wydano szereg zarządzeń wewnętrznych, mających na celu uporządkowanie spraw organizacyjnych całego muzeum jak też poszczególnych jego komórek. Odbyło się 9 posiedzeń Komisji Zakupów Muzealiów dla muzeów województwa kieleckiego.

WYDAWNICTWA

Na skutek ogólnych trudności poligraficznych w 1965 roku nie ukazał się III tom „Rocznika”, a wydana została tylko jedna pozycja wydawnicza. W książce *Kolegiata wiślicka* zebrane zostały materiały, przygotowane na konferencję naukową zamykającą badania wykopaliskowe. Objętość książki wyniosła

12,70 arkusza wydawniczego, nakład — 1000 egzemplarzy. Tom ten jest pierwszą pozycją nowego cyklu wydawniczego muzeum, poświęconego wynikom większych badań zespołowych, jakie prowadzone są na terenie Kielecczyny.

Wstęp do tomu napisał mgr Andrzej Michałowski — Wojewódzki Konserwator Zabytków. Publikację finansował Urząd Konserwatorski. Główną pozycję stanowi referat sprawozdawczy mgra inż. arch. Andrzeja Tomaszewskiego *Kolegiata wiślicka — badania w latach 1958—1963*. Recenzje badań archeologicznych i wykopaliskowych zamieściły: dr Helena Zoll Adamikowa oraz dr Krystyna Józefowiczówna, badań historycznych — dr Tadeusz Lalik. Książka zawiera ponadto pełne uwagi dyskutantów, wybitnych specjalistów, którzy reprezentowali środowisko warszawskie i krakowskie.

Podsumowania konferencji dokonał prof. dr Jan Zachwatowicz. Streszczenia poszczególnych wystąpień podane zostały w języku francuskim. Całość uzupełnia bogata część ilustracyjna oraz duży zestaw planów, rzutów i rekonstrukcji.

Zakończone zostały prace związane z przygotowaniem materiałów do tomu IV „Rocznika”; zrecenzowane artykuły złożone zostały w Wydawnictwie Literackim w Krakowie. Zawarto umowy na prace do tomu V.

Poważnie zaawansowane były roboty zmierzające do wydania monografii historycznej Szydłowa, przygotowanej przez kierownika działu historycznego, mgra Tadeusza Maszczyńskiego.

Podobnie jak *Kolegiata wiślicka*, pozycja ta będzie samodzielnym wydawnictwem muzeum, drukowanym w Kielcach. Opracowana została makieta książki.

KONFERENCJE I ZJAZDY

Biorąc pod uwagę rangę i znaczenie, jakie będzie miał dla dalszego rozwoju kultury w województwie kieleckim Sejmik Kulturalny Ziemi Kieleckiej, który obradował w Kielcach w dniach 26 i 27 XI, poświęcamy jemu nieco więcej uwagi. W uchwalonym *Ramowym programie rozwoju i upowszechnienia kultury w województwie kieleckim w latach 1966—1970* znalazło się szereg istotnych postanowień, dotyczących dalszego rozwoju muzealnictwa na terenie naszego województwa.

W zakresie pracy naukowo-badawczej kładzie się duży nacisk na dokumentację procesów historycznych, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień historii najnowszej. Problem ten wiąże się z podjęciem systematycznych badań nad historią ruchów robotniczych na terenie Kielecczyny, w ścisłym powiązaniu z innymi placówkami zajmującymi się również tym zagadnieniem. Przejawy współczesności znajdują swoje odbicie w ekspozycjach stałych i czasowych muzeów w Kielcach, Radomiu, Ostrowcu Świętokrzyskim, Szydłowcu, Szydłowie i Pińczowie.

Postanowienia programu kładą duży nacisk na opracowywanie i dokumentację problemów kultury materialnej a ponadto zjawisk kultury artystycznej ze szczególnym uwzględnieniem problematyki sztuki nowożytnej i współczesnej.

Dalej rozwijana i pogłębianą winna być praca oświatowo-wychowawcza muzeów z położeniem dużego nacisku na zagadnienia wychowania estetycznego społeczeństwa. Główna rola przypada tutaj Uniwersytetom Kultury, które wzbogacać będą swoją problematykę i powiększać teren oddziaływania. Przy nowo otwieranych muzeach organizowane będą Uniwersytety Kultury.

Ryc. 5. Sesja popularnonaukowa *Początki i współczesność Opatowa*

Szczególnie ważnym jest punkt, podkreślający wzmocnienie roli i znaczenia Muzeum Świętokrzyskiego jako placówki okręgowej reprezentującej tzw. duży region. Postanawia się ponadto podjęcie przygotowań organizacyjnych i merytorycznych zmierzających do otwarcia w pałacu kieleckim muzeum wnętrz.

Muzealnictwo w myśl wytycznych programu rozwijać winno na terenie całego województwa kieleckiego badania naukowe w zakresie dyscyplin reprezentowanych przez poszczególne placówki. Zaproponowana została nowa forma badań nad percepcją działalności muzeów. Wykorzystując uzyskiwany w ten sposób materiał, rozwijana będzie w poważnym zakresie działalność wydawnicza.

Trudno pominąć jeszcze jedno ważne zagadnienie omawianego programu, w którym postuluje się wzmocnienie i rozszerzenie działalności placówek terenowych poprzez poprawienie bazy materialnej i kadrowej oraz rozbudowę sieci muzealnej. Planuje się więc otwarcie dwóch dalszych oddziałów Muzeum Świętokrzyskiego (siedzibą oddziałów będzie zamek w Szydłowcu), jak też muzeów regionalnych: w Ostrowcu Świętokrzyskim, Wiślicy, Pińczowie oraz Opocznie.

W pracach sejmiku brali udział pracownicy Muzeum Świętokrzyskiego oraz niektórych placówek regionalnych.

W dniach od 4 do 5 VI obradowała w Muzeum Świętokrzyskim konferencja naukowa *Zamki województwa kieleckiego*, zorganizowana przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, Wydział Kultury, Konserwatora Za-

bytków w Kielcach oraz Katedrę Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej przy współudziale naszego muzeum.

Referaty wygłosili:

- doc. dr A. Miłobędzki *Problematyka badawcza zamków województwa kieleckiego*;
- mgr M. Brykowska *Zamek w Bodzentynie*;
- dr J. Rozpędowski — *Zamek w Iłży, Zamek w Chęcinach*;
- doc. dr A. Miłobędzki — *Zamek w Sandomierzu*;
- mgr J. Kuczyński — *Zamek w Pińczowie*.

Zorganizowany został objazd terenowy zamków omówionych w referatach, z wyjątkiem Sandomierza. Dyskusję podsumował prof. dr J. Zachwatowicz.

W związku z konferencją otwarta została wystawa, opisana już wcześniej.

W wyniku przeprowadzonych na terenie kolegiaty opatowskiej badań zorganizowana została w Opatowie 25 września sesja popularnonaukowa *Początki i współczesność Opatowa*. Organizatorami sesji byli: Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, Wydział Kultury w Kielcach, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Opatowie, Katedra Architektury i Sztuki Politechniki Warszawskiej i Muzeum Świętokrzyskie.

Referaty wygłosili:

- Przewodniczący Prez. PRN, inż. W. Wójciak — *O współczesnych problemach Opatowa*;
- Wojewódzki Konserwator Zabytków w Kielcach, mgr A. Michałowski —
- Kierownik działu archeologicznego Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach, mgr Janusz Kuczyński — *Najdawniejsze tradycje osadnicze Ziemi Opatowskiej*;
- Pracownik naukowy Politechniki Warszawskiej, mgr inż. arch. Andrzej Tomaszewski — *Wczesnośredniowieczny Opatów w świetle ostatnich badań*.

O otwartej w związku z sesją wystawie wspomniano już wcześniej.

Pracownicy poszczególnych działów aktywnie uczestniczyli w licznych konferencjach, sesjach i festiwalach na terenie całego kraju. Archeolodzy uczestniczyli m. in. w Częstochowie w konferencji dotyczącej skansenów archeologicznych (9 do 10 VI), połączonej z otwarciem skansenu archeologicznego Muzeum w Częstochowie. W dniach od 14 do 18 IX wzięli udział w Kongresie Archeologii Słowiańskiej w Warszawie, a od 24 do 28 IX w Międzynarodowym Sympozjum Karpackim.

Etnografia reprezentowana była w dniach od 5 do 10 VI w seminarium na temat budownictwa ludowego, które odbyło się w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku.

Pracownik działu historycznego uczestniczył w licznych seminariach historycznych i w pracach Okręgowej Komisji Historycznej ZBoWiD w Kielcach oraz w wiosennym „Alercie 1965”. Ponadto wzięł udział w Ogólnopolskiej Konferencji Muzeów Martyrologii, Historii Ruchów Rewolucyjnych i Muzeów Historycznych, która odbyła się na terenie Muzeum Martyrologii w Oświęcimiu (27 do 28 I) oraz w sesji popularnonaukowej, podsumowującej dorobek Kielecczyny w dwudziestolecie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Reprezentantka działu przyrodniczego brała udział w Sympozjum Speleologicznym, poświęconym krasie Jury Krakowsko-Wieluńskiej, odbytym w dniach od 3 do 5 X w Częstochowie. Muzeum Świętokrzyskie (dział naukowo-oświatowy) obok Muzeum Narodowego w Warszawie zaproszone zostało

na Międzynarodowy i Ogólnopolski Festiwal Filmów Krótkometrażowych (2 do 15 VI) w Krakowie, w ramach którego odbyło się Międzynarodowe Sympozjum Filmów o Sztuce, zorganizowane pod patronatem UNESCO. Szczególne znaczenie miało uczestnictwo w tej ostatniej imprezie, dając możliwość nawiązania ścisłej współpracy z twórcami filmowymi w udoskonalaniu trudnego i ciekawego środka popularyzacji sztuki, jakim jest film oświatowy. Oprócz tego pracownik działu miał możliwość poznać najlepsze pozycje światowej kinematografii w zakresie tematyki, którą wykorzystuje nasze muzeum. Archiwum działu wzbogaciło się również o liczne ciekawe materiały informacyjne potrzebne w pracy oświatowej.

W dniach 26—30 IX pracownik działu naukowo-oświatowego uczestniczył w Międzymuzealnym Obozie Badań Terenowych Socjologii Muzealnictwa, który odbył się w Łańcucie.

Historycy sztuki brali udział w poznańskiej sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, a dyrektor uczestniczył w posiedzeniu Polskiego Komitetu Narodowego ICOM, które odbyło się 3 XI w Warszawie.

NOWE NABYTKI

MUZEALIA

Dział etnograficzny

W wyniku prowadzonych badań terenowych zbiory tego działu zwiększyły się o dalsze 179 obiektów. Przeważająca ilość nowych nabytków to obiekty sztuki ludowej (rzeźba — 85, malarstwo — 52, plastyka obrzędowa — 7, instrumenty muzyczne — 1). Ponadto: ubiór — 23, kowalstwo — 5, ceramika — 2, narzędzia rolnicze — 2, hodowla — 1, wiedza (bezmian funto- wy) — 1.

Z zakresu rzeźby dokumentowana była twórczość sześciu twórców: Michała Grygla, Józefa Piłata, Adama i Henryka Zegadłów oraz Józefa Jurkowskiego i Mariana Brudka, których twórczość nie była dotąd reprezentowana.

Michał Grygiel (ur. w 1880 r. w Eliszówce, pow. włoszczowski). Zakupionych zostało 17 płaskorzeźb ilustrujących ostatni okres twórczości rzeźbiarza — rok 1964. Artysta ten przebywał od kilku lat w Domu Opieki dla Starców w Kielcach. W tym czasie pracował już niewiele i całkowicie przestał rzeźbić w ostatnich miesiącach 1964 r.

Józef Piłat (ur. w 1900 r. w Dębskiej Woli, pow. kielecki). Zakupiono 9 rzeźb w tym 3 ilustrujące wcześniejszy okres jego twórczości (1935 i 1940 r.). Czwartą rzeźbą wczesnego okresu twórczości jest *Pietà* (wykonana około 1922 r.), darowana do zbiorów działu w 1965 r. przez Piotra Gana, który publikował ją w „Magazynie Niedzielnym” (1965, nr 290). Wymienione 4 rzeźby należą do ciekawych nabytków działu.

Adam Zegadło (ur. w 1911 r. w Krzyżce, pow. kielecki). Wśród 23 zakupionych rzeźb znajdują się dwie kompozycje wielopostaciowe — *Szopka* i *Herody*. Inną tematykę stanowi cykl *Praca* (np. *Tkaczka*, *Szewc*, *Szatkowanie kapusty* itp.) oraz cykl *Najważniejsze wydarzenia życia człowieka* (np. *Zapoznanie*, *Ślub*, *Chrzcziny*, *Śmierć*). Zakupione rzeźby ilustrują dalszy rozwój talentu artysty, który zaczął rzeźbić niedawno, bo w r. 1964.

Henryk Zegadło (ur. w 1934 r. w Krzyżce, pow. kielecki). Zakup obejmuje 28 rzeźb. Twórczość Henryka Zegadły (syn Adama) dział rozpoczął

dokumentować w r. 1964. Henryk — po ukończeniu 7 klas szkoły podstawowej — był po odbyciu służby wojskowej wolnym słuchaczem Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. W 1963 r. powrócił do rodzinnej wsi i tutaj z ogromną pasją rzeźbi figurki, świadomie nawiązując do form tradycyjnej rzeźby ludowej. Dokumentowanie rzeźb ojca i syna pozwoli na przeprowadzenie analizy warsztatu obydwu twórców, na ustalenie ich wzajemnego wpływu i odrębności.

Józef Jurkowski (ur. 1884 w Wysokach Dużych, pow. staszowski). Cztery zakupione rzeźby pochodzą z wcześniejszego okresu twórczości (1900—1915). J. Jurkowski uczył się rzeźbiarstwa u braci Sadkowskich, rzeźbiarzy samouków pochodzących ze Szczyglic, pow. staszowski. Jurkowski jest autorem licznych rzeźb znajdujących się m. in. na cmentarzach w Bogorii i Kiełczynie, oraz figur przydrożnych w okolicy Bogorii. Dziełem jego rąk jest ciesiołka w licznych kościołach. Twórczość jego dotąd nie była w zbiorach dokumentowana, a „odkryta” została w czasie badań w 1964 r.

Marian Brudek (ur. w 1895 r. w Bogorii, pow. staszowski). Zakupione 3 rzeźby pochodzą z lat 1961—1964. Rzeźbiarz ten również nie był dotąd w zbiorach dokumentowany. Zaczął rzeźbić ok. r. 1925. Kilka jego prac zakupiło w 1960 r. Muzeum w Sandomierzu. Tematy zakupionych rzeźb — *Chrystus przy słupie*, *Chrystus upadający pod krzyżem*, *Chrystus fraszobliwy*, *Pasja*. Rzeźbi najczęściej w kamieniu i gipsie i polichromuje swoje prace. Twórca wymieniony przez A. Dobrowolską w artykule *Wieś kielecka* zamieszczonym w książce *Ziemia Kielecka*, oraz publikacji P. Gana w „Magazynie Niedzielnym”.

Z zakresu malarstwa zakupiono dalsze 32 akwarele Józefa Franciszka, zamieszkałego w Koniemłotach, pow. staszowski, obrazujące środowisko malarza — wieś rodzinną i okolice, oraz 20 malowanek ze wsi Chatyze, pow. starachowicki, wykonane przez Janinę Głaz i Teodorę Bartos. Malowanki o motywach kwiatowych, wykonane akwarelą na papierze, służą do ozdabiania wnętrza izby⁵. Prace te dotąd w zbiorach nie były dokumentowane.

Zakupione 23 eksponaty z zakresu ubioru dokumentują ubiór kobiety i męski regionu świętokrzyskiego i kieleckiego z przełomu XIX i XX wieku. Ubiór męski w znacznej mierze był rekonstruowany.

Z pozostałych nabytków na uwagę zasługują brona i radło z pow. opatowskiego, wykonane według tradycyjnych wzorów ok. 1927 r. oraz bezmian funtowy z pow. kieleckiego pochodzący z połowy XVIII w.

DZIAŁ HISTORYCZNY

W pomieszczeniach otwartych po remoncie udostępniona zostanie stała wystawa na temat historii walk o wyzwolenie narodowe i społeczne w Kielecczyźnie⁶. W związku z tym przy zakupach zwracano szczególną uwagę na zabytki dla tej ekspozycji. Uzyskano kilka egzemplarzy prasy polskiej z pierwszych dni po wyzwoleniu, np. „Rzeczpospolita” wydana w Lublinie 16 I 1945 r. Dużą wartość historyczną przedstawia jednodniówka b. więźniów politycz-

⁵ R. Reinfuss *Malowanki ścienne z Chotyzów*, „Polska Sztuka Ludowa”, Warszawa 1954, nr 1, s. 50—54.

⁶ T. Maszczyński *Muzeum Świętokrzyskie na Dwudziestolecie PRL*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. 2, Kraków 1964, s. 52—55.

nych, wydana w październiku 1945 r. w Kielcach a zatytułowana *Zapomnieć nigdy nie wolno*. Dla tej ekspozycji dział zdobył szereg cennych dokumentów i realiów.

Z innego rodzaju nabytków warto wspomnieć o szabli WZ 34, kawaleryjskiej, bojowej, wyprodukowanej w Hucie „Ludwików” w Kielcach 1935 r., która powiększyła bardzo wartościowy i cenny zespół szabl ludwиковskich, znajdujący się w tutejszym muzeum. Ogółem zbiory działu powiększyły się o 118 eksponatów.

Nowe nabytki działu sztuki omawiam w *Kronice* za rok 1966.

DZIAŁ PRZYRODNICZY

Zbiory tego działu powiększyły się o dalsze 174 eksponaty. W wyniku badań terenowych przybyło 120 okazów geologicznych. Zakupiono 17 okazów ptaków z regionu. Wciągnięte zostały do ksiąg inwentarzowych dary: zbiory entomologiczne Gartnera oraz okazy z kolekcji J. Czarnockiego.

KSIĘGOZBIÓR

Księgozbiór biblioteki naukowej muzeum powiększył się o 2 339 woluminów. Na tak poważny wzrost wpłynęła decyzja Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, który przekazał księgozbiór Urzędu Konserwatorskiego liczący 1 120 woluminów. Ta ze wszech miar słuszna decyzja miała na celu koncentrację na terenie Kielc wysiłków zmierzających do uruchomienia dobrze zaopatrzonej biblioteki naukowej z zakresu dyscyplin naukowych reprezentowanych przez muzeum. Księgozbiór liczy obecnie 7 502 woluminy.

Oto wykaz ciekawszych nabytków:

- J. Rewald *Post-impressionism*, New York 1956.
- P. Graziosi *Die Kunst der Altsteinzeit*, Florenz 1956.
- K. Onash *Ikonen*, Berlin 1961.
- G. Masson *Merveilles des palais et villas d'Italie*, Grenoble 1959.
- R. Huyghe *L'art et l'homme*, t. 1—3, Paris 1957—1961.
- The Picture Encyclopaedia of Art*, London 1958.
- M. Gauthier *Delacroix*, Paris 1963.
- H. E. Rübesamen *Dürer*, Paris 1963.
- F. Bérence *Raphael*, Paris 1962.
- A. Grabar *Byzance*, Paris 1963.
- V. Mariani *Michelangelo. The Painter*, Milano 1964.
- Michelangiolo architetto*, Torino 1964.
- Nouveau dictionnaire de la peinture moderne*, Paris 1963.
- M. Seuphor *Dictionnaire de la peinture abstraite*, Paris b. r.
- Great Paintings from Metropolitan Museum of Art*, New York 1959.
- Encyclopaedia of World Art*, New York 1964 (kolejny tom 9).
- Die Gotik in Niederösterreich*, Wien 1963.
- M. Durliat *Art Catalan*, Grenoble 1963.
- Ch. Oursel *L'art Bourgogne*, Grenoble 1958.
- A. Villard *Art de Provence*, Grenoble 1963.
- H. Waquet *Art Breton*, Grenoble 1960.
- L. Benevolo *Geschichte der Architektur des 19 und 20 Jahrhunderts*, München 1964.

J. Cassou, E. Langui, N. Pevsner. *Durchbruch zum 20 Jahrhundert*, München 1962.

R. Wood *L'Egypte en couleurs*, Paris 1965.

ODDZIAŁY

W roku sprawozdawczym Muzeum Świętokrzyskie otworzyło swój pierwszy oddział na terenie Kielc — Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego. Daleko zaawansowane są prace przy organizacji oddziału konserwatorskiego w Szydłowcu, rozpoczyna się organizacja Muzeum w Szydłowcu, również oddziału placówki kieleckiej.

MUZEUM LAT SZKOLNYCH STEFANA ŻEROMSKIEGO W KIELCACH

28 czerwca z udziałem licznie zaproszonych gości, przedstawicieli Ministerstwa Kultury i Sztuki, władz partyjnych i administracyjnych nastąpiło uroczyste otwarcie nowego oddziału. Przybyłych powitał dyrektor Muzeum Świętokrzyskiego mgr Alojzy Oborny, otwarcia dokonał wiceprzewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach i Przewodniczący Komitetu Wojewódzkiego SFOS w Kielcach, mgr Stanisław Bąk-Dzierżyński. Następnie zebranych po nowo otwartej ekspozycji oprowadziła kustosz Muzeum Świętokrzyskiego — mgr Aleksandra Dobrowolska. Na frontonie gmachu odsłonięta została tablica pamiątkowa.

W godzinach popołudniowych do licznie zgromadzonych słuchaczy w sali Uniwersytetu Kultury prof. dr Kazimierz Wyka wygłosił wykład o twórczości Stefana Żeromskiego.

Podobnie jak wiele innych muzeów na terenie województwa kieleckiego również i ta placówka w całości sfinansowana została z kredytów Społecznego Funduszu Odbudowy Kraju i Stolicy.

Nowa placówka muzealna — symbol żyjących w społeczeństwie idei i myśli wielkiego pisarza — stanowi zarazem żywy pomnik wystawiony ku czci jego pamięci w setną rocznicę urodzin.

Oddział muzealny mieści się w południowej części dawnego gimnazjum (obecnie Ośrodek Metodyczny Kuratorium), do którego uczęszczał Żeromski i z którym wiąże się wiele wspomnień utrwalonych na kartach *Dzienników*.

Muzeum zajmuje dwie sale wystawowe pierwszego piętra (30 m² i 50 m²), klatkę schodową oraz sień parteru i pierwszego piętra, również wykorzystane do celów ekspozycyjnych.

Inicjatorką stworzenia muzeum jak też jego główną organizatorką a ponadto autorką scenariusza była kustosz mgr Aleksandra Dobrowolska. Inicjatywa ta znalazła zrozumienie i pełne poparcie kierownictwa Wydziału Propagandy Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Kielcach. Autorami i wykonawcami poszczególnych prac byli m. in.: inż. arch. Jan Muniak (projekt plastyczny całości); Jan Łęski (wykonanie prac plastycznych); artysta fotografik Jan Siudowski (zdjęcia); konserwator Anna Reczko (konserwacja rękopisów, książek i belki z domu rodzinnego Żeromskich w Ciekotach); artysta plastyk Jan Golka (projekt kraty ozdobnej — w wyniku konkursu); mistrz ślusarski Jan Laskowski (wykonał kraty); artysta rzeźbiarz Stefan Maj (kopia figury *Pielgrzyma* z Nowej Słupi). Stelaż ekspozycyjny wykonała Spółdzielnia Pracy Stolarskiej w Kielcach. Pomoc w postaci dostarczonych materiałów fotogra-

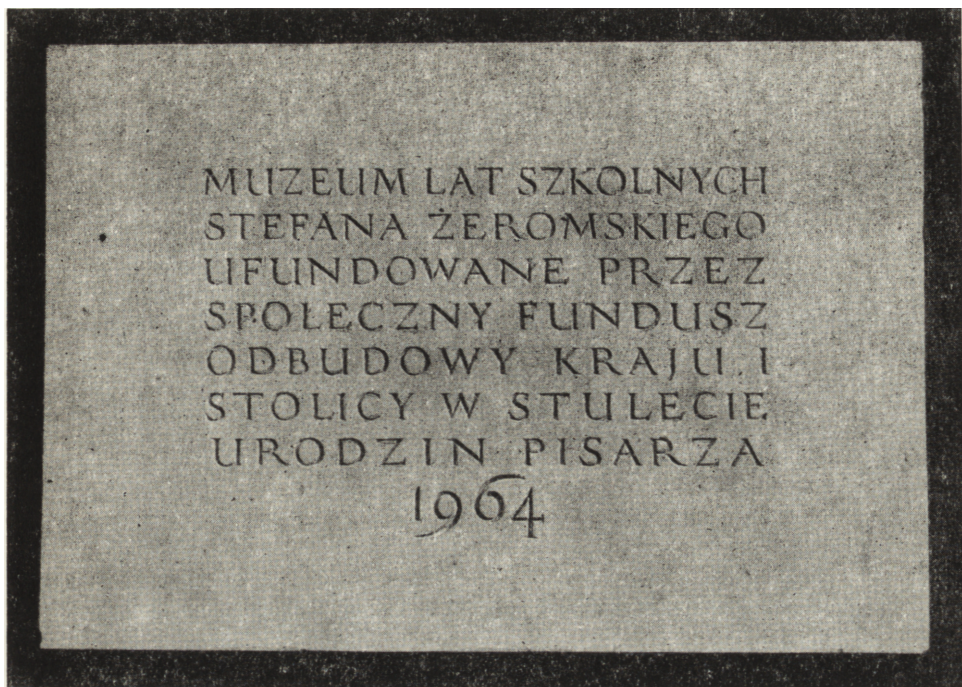
Ryc. 6. Otwarcie Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego

ficznych okazały: dział ikonografii Muzeum Narodowego w Warszawie oraz dział rękopisów, pracownia fotograficzna i kserograficzna Biblioteki Narodowej w Warszawie. Ważne i cenne wydania dzieł stanowiących lekturę szkolną pisarza otrzymało muzeum od Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach. Projekt plakatu wykonał prof. Henryk Tomaszewski.

Rangę i znaczenie nowej placówki podnoszą jej zbiory. Do cenniejszych pozycji zaliczyć można niewątpliwie rękopisy takich utworów jak *Sen o chlebie*, *Wszystko i nic*, fragment noweli *Z odczytem*, list do pani Kozierkiewiczowej w sprawie zwrotu dzienników, list z 1924 r. do Edmunda Massalskiego — ówczesnego redaktora „Gazety Kieleckiej”. Niezwykle cenne są związane z latami szkolnymi świadectwa z 3 i 8 klasy oraz fotografia maturalna z 1886 r. uzyskana od kieleckiej rodziny Zarembów. Zabytkiem oryginalnym i jedynym w swoim rodzaju jest belka z domu rodzinnego w Ciekotach.

Nie zabrakło również w ekspozycji książek, przeważnie pierwszych wydań oraz wydań bibliofilskich, gromadzonych już uprzednio przez Muzeum Świętokrzyskie.

O wciąż żywej tradycji i jej powiązaniu ze współczesnością świadczą cztery cykle ilustracji Moniki Żeromskiej do dzieł ojca, jak też zakupione dla muzeum przez Wydział Kultury Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kielcach dwa cykle ilustracji do *Dziejów grzechu* i *Wiatru od morza*.

Ryc. 7. Tablica pamiątkowa na elewacji budynku Muzeum

Organizatorzy, przygotowując muzeum poświęcone jedynie latom szkolnym pisarza, brali pod uwagę obecne możliwości lokalowe, jak też ze wszech miar celową i uzasadnioną potrzebę dalszej tematycznej rozbudowy ekspozycji w wypadku uzyskania jeszcze jednej lub dwu sal.

Wchodzący do muzeum oglądają w niższej części parteru popiersie St. Żeromskiego, wykonane za życia pisarza w r. 1924, dłuta artystki rzeźbiarki Zofii Trzcńskiej-Kamińskiej. Poza tym głównymi akcentami szerokiej klatki schodowej, wprowadzającymi zwiedzających w nastrój lat młodości twórcy, są dwa duże zdjęcia z widokiem na górę Radostową i niezapomniany las dzieciństwa i młodości — Puszcę Jodłową. Całość wieńczy ustawiona na podeście pierwszego piętra dobrze spatynowana, wykonana w skali 1 : 1 kopia znanej rzeźby *Pielgrzyma* z Nowej Słupi.

Korytarz, przylegający do sal wystawowych tego piętra, częściowo tylko należy do muzeum. Linie podziału wyznacza, perspektywy korytarza nie burząc, lekka, operująca stylizowanym, rytmicznym układem płaszczyznowym — krata drzwiowa. W rozwiązaniu ekspozycyjnym obu sal wystawowych przeważa sprzęt z dominantą dwustrefowych układów horyzontalnych, raz tylko przerywany akcentem wertykalnym. Strefa druga wykorzystana została dla pokazania tła historycznego. Pomostem łączącym, spinającym te dwie przestrzenie jest wisząca belka z dworku w Ciekotach z datą 1753. Sprzęt, wykonany z drewna dębowego w odcieniu ciemno- i jasnobrązowym, pomyślany został w ten sposób, by stanowił neutralne nie konkurujące tło dla pokazywania eksponatów.

Wbrew ogólnie obowiązującym zasadom okna dwu sal wystawowych nie zostały zasłonięte, gdyż otwierający się z nich widok najogólniej przypomina ten, jaki mógł oglądać Żeromski w czasach swej młodości. Układ tematyczny w zasadzie rozwiązano tak, by zwiedzający mógł z niego korzystać samodzielnie, natomiast wprowadzona radiofonizacja umożliwia słuchanie w przerwach nagranych fragmentów niektórych utworów pisarza.

Pod względem merytorycznym całą ekspozycję podzielono na następujące tematy: sala pierwsza — *Dom i szkoła*, sala druga — *Profesor A. G. Bem. Przyjaźń — miłość — twórczość. Żeromski poza Kielcami*.

W sali pierwszej znalazł się dobrze zakomponowany przerywnik ekspozycyjny przybliżający epokę, którym jest biurko z lat trzydziestych ubiegłego stulecia oraz krzesło. Na biurku różne przedmioty codziennego użytku z ok. r. 1880. Uzupełnieniem całości okresu szkolnego jest zrekonstruowany mundur ucznia z II połowy XIX wieku oraz inne detale, jak tornistry czy rosyjski podręcznik dla szkół wiejskich.

W sali drugiej główną dominantą jest popiersie Żeromskiego dłuta Olgi Jasińskiej (jedyna bodajże praca w tym gatunku przedstawiająca młodego Żeromskiego). Jedną ze ścian zdobią ilustracje Moniki Żeromskiej do *Szyfrowych prac*. Panoramę kompozycyjną sali tworzy fryz z widokami miast, w których Żeromski przebywał i tworzył.

O trwaniu i stałej popularności dzieł pisarza świadczy chociażby statystyka wydań powojennych oraz wyeksponowane pierwsze wydania wszystkich utworów.

W korytarzu pokazano fotografie miejsc z Kieleckiego, które upamiętnione zostały w jego twórczości. Żywe zainteresowanie, z jakim spotkało się nasze muzeum, przekonało organizatorów, że ta niewielka placówka była w Kielcach potrzebna. Od momentu otwarcia do końca roku przez sale wystawowe przewinęło się 11 973 osoby.

ODDZIAŁ KONSERWATORSKI W SZYDLÓWCU

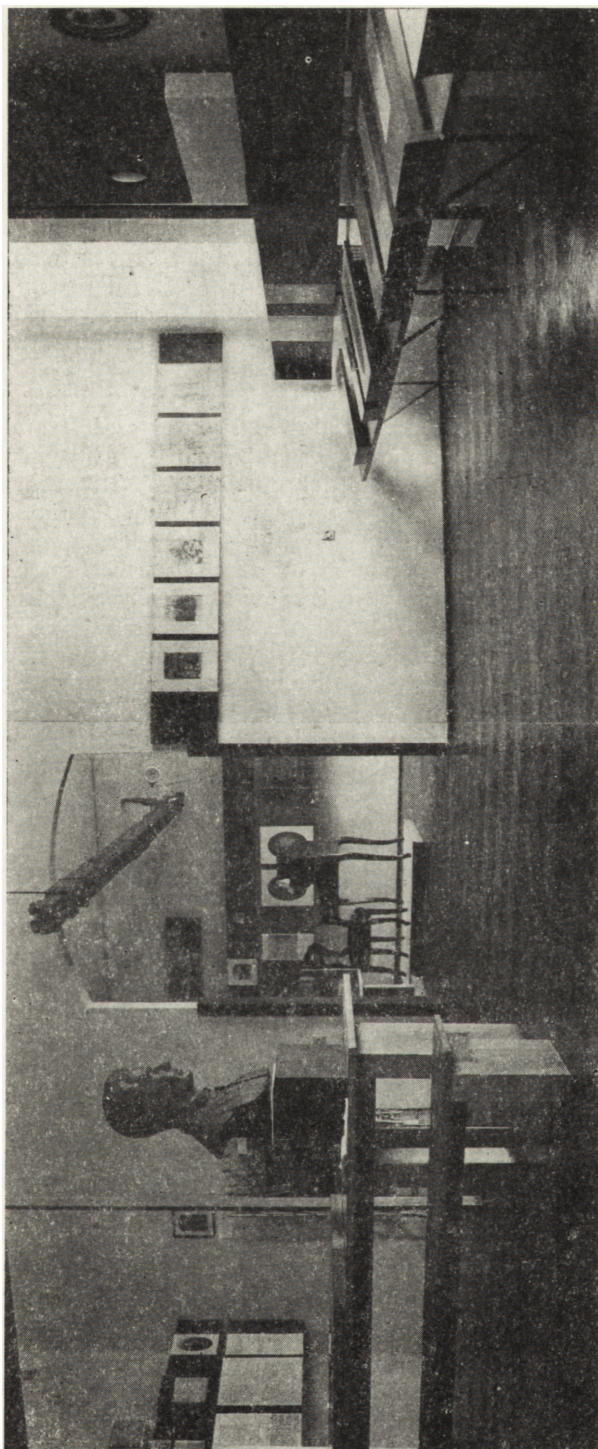
Siedzibą nowego oddziału będzie zamek w Szydłowcu, przy którym trwają obecnie prace konserwatorskie i remontowo-budowlane. Trzecią kondygnację wschodniego skrzydła przeznacza się w całości dla potrzeb pracowni wraz z zapleczem laboratoryjnym, magazynami oraz salą dla rentgena.

Do zadań stawianych nowemu oddziałowi zaliczyć trzeba:

1. konserwację muzealiów placówki macierzystej (chodzi przede wszystkim o te ekspozaty, na których nie można dokonać zabiegów konserwatorskich na miejscu ze względu na szczupłość pomieszczenia i wyposażenia pracowni znajdującej się na terenie muzeum);
2. konserwację dzieł sztuki, pochodzących ze zbiorów poszczególnych muzeów regionalnych okręgu kieleckiego;
3. konserwację ważniejszych zabytków ruchomych znajdujących się poza muzeami, wskazanych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W okresie organizacyjnym pracownia realizować będzie pierwszy punkt programu.

Równolegle z wymienionymi zadaniami prowadzone będą badania technologiczne dzieł sztuki poddawanych zabiegom konserwatorskim oraz naukowo-dokumentacja konserwatorska. Pracownia prowadzić będzie własne badania naukowe w oparciu o przedstawiony i zatwierdzony program prac badawczych. Równocześnie oddział w Szydłowcu wydawać będzie zalecenia z zakresu

Ryc. 8. Sale wystawowe Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego

profilaktyki konserwatorskiej dla kierowników poszczególnych muzeów regionalnych naszego województwa. Prace organizacyjne ruszyły w pełni od dnia 1 marca, tj. od momentu zatrudnienia kierownika oddziału.

Ustalony został szczegółowy zakres prac instalacyjnych i ich zlokalizowanie w poszczególnych pomieszczeniach. Przygotowane zostały schematyczne rysunki jako podstawy dla opracowań przez PKZ w Warszawie dokumentacji wyposażenia pomieszczeń, wykonywanych w ramach adaptacji zamku, a to: dygestorium, stołu laboratoryjnego, szafek laboratoryjnych, stołów konserwatorskich, ekranu ekspozycyjnego do fotografii itp. Rozpoczęta została dokumentacja dla pomieszczenia pracowni rentgenowskiej. Na podstawie własnych rysunków kierownika oddziału i dostarczonej literatury zagranicznej Politechnika Warszawska opracowała dokumentację na tzw. próżniowy stół dublażowy.

Ponadto prowadzona była stała kontrola wykonawstwa robót budowlanych i instalacyjnych oraz konserwacji malowideł w tej części zamku.

Mimo tych absorbujących prac natury organizacyjnej, kierownik oddziału rozpoczął w pracowni kieleckiej prace dokumentacyjne i konserwatorskie przy portrecie Adama Czartoryskiego ze zbiorów Muzeum Świętokrzyskiego. Dla potrzeb Muzeum Przypkowskich w Jędrzejowie rozpoczęte zostały badania fizyko-chemiczne przy XVII-wiecznych obrazach (portret astronoma, alchemicy z czaszką konia), mające ustalić środowiska twórcze, z których pochodzą.

Na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wykonane zostały ekspertyzy stanu zachowania i wytyczne do prac konserwatorskich przy malowidłach ściennych w kościele Bernardynów w Radomiu, kościele w Kazanowie oraz rzeźbach z Wiślicy, Pacanowa i Lisowej. Najpoważniejszym przedsięwzięciem było wykonanie konserwacji gotyckiej rzeźby tzw. Madonny Łokietkowej z Wiślicy. Opracowana została pełna dokumentacja konserwatorska, która stała się podstawą do artykułu w niniejszym tomie „Rocznika”.

ZAKUPY SPRZĘTU KONSERWATORSKIEGO DLA POTRZEB ODDZIAŁU

Po uzyskaniu specjalnych kredytów zakupiono m. in. aparat fotograficzny Exakta-Varex II a i Praktisix II, aparat rentgenowski, trzy mikroskopy (dwa biologiczne i jeden stereoskopowy), destylator elektryczny, wilgotnościomierz drewna, dławiki i lampy UV z filtrem Wooda, wagę laboratoryjną, psychrometr Assmanna, higrograf i higrometry włosowe, suszarkę elektryczną laboratoryjną, negatoskop rentgenowski, wstrząsarkę elektryczną oraz dużą ilość sprzętu i narzędzi do pracowni fotograficznej i konserwatorskiej.

Zakupiono już wiele elementów dla stołu dublażowego. Biblioteka Muzeum Świętokrzyskiego rozpoczęła gromadzenie specjalnego księgozbioru literatury fachowej dla potrzeb nowego oddziału.

Warto nadmienić, że rozpoczęte zostały pierwsze prace organizacyjne związane z otwarciem w zamku szydlowieckim muzeum. W drugiej kondygnacji wschodniego skrzydła znajdzie swe miejsce ekspozycja muzealna poświęcona w części pierwszej historii zamku i mecenatu artystycznego Szydlowieckich, natomiast w części drugiej Galeria Współczesnej Plastyki Kieleckiej.

Reasumując, stwierdzić trzeba, że rok 1965 przyniósł w ostatecznym efekcie szereg poważnych wydarzeń, które przyczyniły się do dalszej rozbudowy i wzmocnienia kieleckiego muzeum okręgowego. Jednakże w dalszym ciągu otwartym pozostał bolesny problem trwającego nadal remontu, a co za tym idzie — braku stałych ekspozycji.

MUZEA REGIONALNE

PAŃSTWOWE MUZEUM IM. PRZYPKOWSKICH W JĘDRZEJOWIE

Państwowe Muzeum im. Przytkowskich w Jędrzejowie w r. 1965 było zamknięte z powodu prac remontowych prowadzonych przez PKZ w Krakowie, wymagających stałej kontroli ze strony zarządu muzeum w porozumieniu z inwestorem: Konserwatorem Wojewódzkim. Działalność więc muzeum, poza ową niezmiernie uciążliwą i stałą kontrolą prac budowlanych oraz koniecznością przetrzymywania zbiorów z pomieszczenia do pomieszczenia nie zagrożonego jeszcze zaciekami — polegała głównie na kontaktach zagranicznych. W maju muzeum brało udział w konferencji z bibliofilami w Paryżu (Association Internationale des Bibliophiles, którego muzeum jest jedynym przedstawicielem w Polsce i stałym członkiem). Konferencja dotyczyła spraw reprezentacji stowarzyszeń exlibrisu na IV Międzynarodowym Kongresie Bibliofilów w Londynie, stosownie do uchwały X Międzynarodowego Kongresu Exlibrisu, który muzeum organizowało w r. 1964 w Krakowie, Jędrzejowie i Kielcach. Równocześnie poczyniono w Paryżu zakupy wyjątkowo cennych zabytków gnomonicznych dla muzeum, w tym zegara słonecznego Newtona i Bullanta.

W porozumieniu z MSZ i na osobiste upoważnienie ministra A. Rapackiego w tym czasie w Paryżu zostały wręczone przez przedstawiciela muzeum trzem czołowym gastronomom Francji odznaki i dyplomy Orderu Pomiana, orderu ustanowionego przez dział gastronomiczny muzeum. W sierpniu z okazji 70-lecia istnienia zbiorów gnomonicznych oraz 227-lecia istnienia biblioteki astronomicznej, jak i z okazji XI Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki z zasiłku Zespołu dla Spraw Plastyki Ministerstwa Kultury i Sztuki, muzeum zorganizowało mimo nie sprzyjających warunków lokalowych (remont) wystawę zabytkowych przyrządów naukowych, którą odwiedziło kilkuset uczonych z całego świata. Wybitny został medal pamiątkowy przyjęty z entuzjazmem przez członków kongresu ze względu na jego wysoki artystyczny i treściowy poziom. We wrześniu wraz z Muzeum w Malborku i komitetem Międzynarodowego Biennale Exlibrisu — Muzeum im. Przytkowskich zorganizowało w Londynie Wystawę Exlibrisu Polskiego z zasiłku Zespołu dla Spraw Plastyki Ministerstwa Kultury i Sztuki z okazji IV Międzynarodowego Kongresu Bibliofilów, na którym muzeum było jedynym przedstawicielem Polski. Wystawa miała takie powodzenie, iż dalszym jej obwożeniem po Anglii zajął się uniwersytet w Cambridge, który potem wystawę w całości zatrzymał w zbiorach swej biblioteki. Równocześnie przedstawiciel muzeum wręczył jeden Order Pomiana pierwszemu Polakowi, jaki go otrzymał, Stanisławowi Koziłowi ze Lwowa, oraz wyszukał kilka cennych nowych nabytków gnomonicznych w antykwariatach Londynu i Paryża.

W październiku z inicjatywy Muzeum im. Przytkowskich odbyło się w Paryżu przyjęcie francuskich kawalerów Orderu Pomiana z przewodniczącym Światowej Organizacji Prasy Gastronomicznej i prezesem Związku Restauratorów Paryża, na którym omawiano udział gastronomii w XII Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki w Paryżu w r. 1968 wraz z wystawą historycznych dzieł z zakresu gastronomii. W październiku dyrektor muzeum brał także udział w Naukowym Sympozjum Światowego Związku Coronellego w Dreźnie, na którym do opracowania światowego inwentarza historycznych

globusów przyjęto te wytyczne karty inwentaryzacyjnej, jakie muzeum opracowało dla światowego inwentarza zabytkowych przyrządów naukowych.

MUZEUM REGIONALNE W RADOMIU

Najaktywniejszym muzeum regionalnym na terenie województwa kieleckiego jest bezspornie placówka radomska. Z każdym rokiem muzeum to może się poszczycić coraz poważniejszymi osiągnięciami w zakresie działalności oświatowej oraz stopniowo pracami badawczymi z zakresu archeologii. Posiada ono najliczniejszy po Kielcach zespół pracowników (9 osób), jednakże jest on mimo to w dużym stopniu niewystarczający w stosunku do zadań realizowanych i stawianych przed placówką muzealną w mieście, które przekroczyło liczbę 140 000 mieszkańców. Sytuacji tej nie zmienia nawet fakt zatrudnienia w 1965 r. nowego pracownika w dziale etnograficznym, który do tej pory nie posiadał fachowej obsady personalnej. Pracę w tym dziale podjął etnograf mgr Stanisław Rosiński.

Wśród różnorodnych form pracy oświatowej wybijają się działalność Uniwersytetu Kultury. Tematyka 35 odczytów koncentrowała się wokół problematyki artystycznej, archeologicznej, historycznej i etnograficznej. Wiele pogadanek poświęconych było aktualnym i rocznicowym wydarzeniom oraz wrażeniom z podróży do różnych krajów. Pierwszy blok tematyczny opracowany był przez pracowników muzeum. W miarę skromnych środków finansowych muzeum zapraszani byli prelegenci z innych ośrodków, m. in. z Muzeum Narodowego w Warszawie i Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach. Godnym podkreślenia jest fakt, że szereg tematów poświęconych było dawnym i współczesnym dziejom Radomia.

Analizując cykl prelekcji Uniwersytetu Kultury Muzeum w Radomiu, musimy stwierdzić zbyt wielki wachlarz poruszanych problemów przy braku jakiegoś usystematyzowania, a co za tym idzie pewną ich przypadkowość. To wszystko nie przekreśla dużego znaczenia tej formy pracy i znacznych sukcesów muzeum na tym polu.

Organizowane były również seanse filmów oświatowych produkcji polskiej. Pewnego rodzaju nowością były specjalnie urządzone dla poszczególnych szkół seanse filmowe. Wymienianie filmów nie miałoby sensu, gdyż w miarę możliwości wyświetlane były wszystkie filmy (sztuka, etnografia, historia, geografia), jakie są w posiadaniu Centrali Wynajmu Filmów „Filmos”.

Poza muzeum w klubach i świetlicach na terenie całego miasta pracownicy ogłosili 13 pogadanek. Na uwagę zasługują pogadanki, jakie w okresie trwania prac wykopaliskowych wygłaszał archeolog dla mieszkańców wsi Januszewice w pow. opoczyńskim na temat roli i znaczenia badań archeologicznych oraz konieczności zgłaszania przypadkowych znalezisk.

Dział archeologiczny może się poszczycić jeszcze jednym ciekawym przedsięwzięciem. Z inicjatywy muzeum szczerp i ośrodek ZHP „Starówka” stworzyły sekcję archeologiczną złożoną ze starszej młodzieży. Sekcja popularyzowała tematykę archeologiczną wśród drużyn całego ośrodka. Pracownik działu ogłosił szereg pogadanek i zorganizował wspólne wycieczki badawcze. Pewnego rodzaju nagrodą za całokształt działalności i współpracy z ośrodkiem ZHP „Starówka” były poprowadzone przez kierownika działu archeologicznego, mgra W. Twardowskiego, dwie wycieczki: szlakiem Orlich Gniazd i do jaskiń Ojcowa.

Z okazji Dni Oświaty, Książki i Prasy zorganizowana została wspólnie z Biblioteką Miejską impreza słowno-muzyczna, na którą złożyły się recytacje wierszy poetów polskich w wykonaniu aktorki Teatru im. S. Żeromskiego oraz recital fortepianowy.

W muzeum gościło 18 wystaw czasowych. Większość z nich zorganizowana została przez inne muzea i instytucje. Do największych należały dwudziesta *Ogólnopolska wystawa plastyki* i *Wystawa etnograficzna czterech województw*.

Wśród własnych wystaw czasowych zorganizowanych przez placówkę muzealną w Radomiu na uwagę zasługują m. in: wystawa indywidualna Władysława Paciaka oraz wystawa obrazów Józefa Brandta (z okazji pięćdziesiątej rocznicy śmierci artysty).

Ryc. 9. Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego w Kielcach —
kopia figury *Pielgrzyma* z Nowej Słupii

Spory jest dorobek w zakresie wystaw oświatowych, które eksponowane były w klubach i świetlicach na terenie miasta i powiatu; oto najważniejsze: *Najnowsze odkrycia z badań terenowych działu archeologicznego, Radom w obrazach, Malarstwo polskie w reprodukcjach, Wczesnośredniowieczny Radom w świetle wykopalisk* i in.

Cyfrowy bilans pracy oświatowej przedstawia się następująco:

Wygłoszono 48 odczytów (35 w muzeach, 13 poza muzeum), których wysłuchało 2 289 osób. Projekcje filmów obejrzały 1 392 osoby. 18 wystaw czasowych i 5 oświatowych łącznie z ekspozycjami stałymi muzeum obejrzało 28 937 osób.

Ogółem z usług muzeum skorzystało 34 618 osób.

Jak już na wstępie zaznaczono, coraz znacześniejsze są osiągnięcia na odcinku badań terenowych, szczególnie archeologicznych. Badania wykopaliskowe prowadzono w Januszewicach (pow. opoczyński) na stanowisku neolitycznym. Z funduszków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków realizowano badania ratownicze w Radomiu-Golebiowie (stanowisko z epoki wczesnego brązu, osada wczesnośredniowieczna). Pracami sondażowymi objęto stanowiska w Sieciechowie (pow. kozienicki), Potkanie (pow. radomski) oraz stanowisko Radom-Kaptur. Podczas badań powierzchniowych nad Pilicą przebadano przestrzeń ok. 100 km wzdłuż biegu rzeki. Zarejestrowanych zostało 30 stanowisk w tym 25 dotychczas nie znanych. W badaniach tych brali udział studenci I i IV roku archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Opracowana została również kartoteka stanowisk z terenu pow. radomskiego. Zebrano na razie materiały do 50 stanowisk. Prowadzona była ponadto weryfikacja nاپływających zgłoszeń.

Dział etnograficzny rozpoczął swoją pracę od penetracji terenowych, związanych z wyszukiwaniem eksponatów. Przebadane zostały wsie: Wielgie, Kobylany i Jastrzębie. Przeprowadzono również wstępne badania rozpoznawcze na terenie puszcząńskich wsi pow. kozienickiego. Nawiązana została współpraca z Muzeum Etnograficznym w Łodzi.

Wiele trudu i wysiłku kosztowały przeprowadzane we wszystkich działach dokładne szkony zbiorów, reorganizacje magazynów i ich urządzenie systemem gospodarczym. Dzięki temu wszystkie działy dysponują obecnie uporządkowanymi i własnymi magazynami. Niestety są to wszystko pomieszczenia ciasne i na razie tylko częściowo zaspokajają potrzeby muzeum. Mimo bowiem *Uchwały nr 20* Prezydium Miejskiej Rady Narodowej z r. 1963 powierzchnia magazynów od 1945 nie powiększyła się.

Zakończony został remont piwnic adaptowanych na nowe magazyny oraz pomieszczeń gospodarczych na dziedzińcu, które przeznaczone zostały na warsztat stolarski.

Zlecona została ekspertyza wytrzymałości murów i stropów zabytkowego gmachu przy pl. Starego Miasta, przeznaczonego dla działu archeologicznego.

Muzeum w Radomiu było współorganizatorem dwóch sesji popularnonaukowych. Pierwsza z nich odbyła się 13 lutego a jej tematem była problematyka i metoda badań regionalnych. Z okazji „Dni Radomia” została zorganizowana sesja poświęcona twórczości J. Brandta, na której dr Krystyna Sroczyńska wygłosiła referat *Józef Brandt a środowisko monachijskie*, a mgr J. Derwojed omówił *Twórczość J. Brandta na tle rysu biograficznego*. Warto nadmienić, że w związku z pięćdziesiątą rocznicą śmierci Brandta pracownicy muzeum wygłosili szereg pogadanek poświęconych temu artyście.

MUZEUM REGIONALNE W SANDOMIERZU

Placówka ta pracuje w dosyć specyficznych i trudnych warunkach. Przed niewielkim liczebnie personelem tej placówki w sezonie letnim staje trudne zadanie obsłużenia wzmożonego ruchu turystycznego, przy czym dodatkowym utrudnieniem są niewielkie pomieszczenia muzealne, ograniczające przepustowość i utrudniające zwiedzanie. Natomiast w okresie od października do marca rozwijana jest praca oświatowa w ramach działającego w muzeum Uniwersytetu Kultury.

Niestety również i w tym wypadku brak stałej sali kinowo-odczytowej utrudnia stałą i systematyczną pracę. Jednakże jak można wnosić z przyrzeczeń Prezydium Miejskiej Rady Narodowej sytuacja ta w niedługim czasie ulegnie poprawie.

W okresie sprawozdawczym w ramach Uniwersytetu Kultury wygłoszone zostały 22 prelekcje dla 555 słuchaczy. Ponadto zorganizowano szereg seansów filmowych, na których wyświetlono 24 filmy dla 2 072 widzów. Swoją działalnością oświatową muzeum objęło patronat nad miejscowością Zawichost (pow. sandomierski).

Stosunkowo największym dorobkiem szczyci się placówka sandomierska w zakresie sprowadzania ciekawych i atrakcyjnych wystaw czasowych z innych ośrodków.

Dzięki tej akcji gościło w Sandomierzu aż 10 różnych wystaw, wśród których warto wymienić takie jak:

- *Polski portret królewski* — Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu.
- *Polska zabawka ludowa* — Muzeum Etnograficzne w Krakowie.
- *Postępowe i rewolucyjne tradycje młodzieży UJ.*
- *Plakat leninowski.*
- *Polski plakat polityczny.*
- *Prace współczesnych grafików polskich.*
- *Geologia księżycy* — Muzeum Ziemi w Warszawie.

Łączna liczba zwiedzających placówkę sandomierską wyniosła 30 605 osób.

Muzeum w Sandomierzu nie prowadziło żadnych systematycznych prac naukowo-badawczych.

MUZEUM REGIONALNE W SZYDLÓWIE

W placówce tej nastąpiła zmiana personalna na stanowisku kierownika. Nowym kierownikiem został mgr Zygmunt Krzemiński. Po trwającym ponad rok remoncie (założona została m. in. instalacja centralnego ogrzewania) ekspozycje stałe w czerwcu udostępniono zwiedzającym. Jednakże w dalszym ciągu trwają prace przy wystawie *Przyczółek Sandomierski*.

Kierownik placówki w ramach akcji oświatowej wygłaszał prelekcje w następujących miejscowościach powiatu staszowskiego: Szydłowie, Kurozwękach, Grabkach Dużych oraz Staszowie. W ciągu drugiego półrocza muzeum zwiedziły 1 924 osoby.

MUZEUM HENRYKA SIENKIEWICZA W OBLĘGORKU

Muzeum otwarte było dla zwiedzających do dnia 15 listopada. Zamknięcie placówki nastąpiło w związku z rozpoczętymi pracami remontowo-budowlanymi, dodajmy od razu, o które dopominano się bezskutecznie od kilku lat. Po tej całkowitej restauracji oraz pewnej modernizacji w zakresie urządzeń,

placówka oblegorska podejmie swoją normalną działalność. Sprawnie przebiegające prace remontowo-budowlane pozwalają żywić głęboką nadzieję, że w roku jubileuszowym (1966) muzeum otworzy swoje podwoje.

Muzeum Henryka Sienkiewicza legitymuje się wśród placówek regionalnych naszego okręgu największą liczbą zwiedzających. Przez sale tego muzeum przewinęło się bowiem 48 727 zwiedzających, mimo że sam Oblegorek nie leży przy żadnym poważnym szlaku turystycznym, ani też arterii komunikacyjnej. Świadczy to dobitnie o dużej popularności w naszym społeczeństwie autora *Krzyżaków*.

W związku z tak ogromnym napływem zwiedzających dwuosobowy personel placówki nie prowadził żadnej działalności oświatowej poza muzeum, nie mogąc nawet w pełni sprostać zadaniom związanym z obsługą dużego ruchu turystycznego.

MUZEUM JANA KOCHANOWSKIEGO W CZARNOLESIE

Placówka ta, podobnie jak muzeum w Oblegorku, nastawiona była na obsługę ruchu turystycznego. W okresie sprawozdawczym zwiedziły muzeum 27 242 osoby.

Kierownik muzeum, znany pisarz Józef Morton, w ramach działalności oświatowej wygłosił 50 pogadanek dla 1 900 słuchaczy. Przy Muzeum Jana Kochanowskiego działa nadal aktywnie Towarzystwo Miłośników Muzeum.

Biuro Projektów z Radomia opracowuje pełną dokumentację na kapitalny remont i modernizację pałacyku z budynkiem pomocniczym, które zajmowane są obecnie przez muzeum. Dzięki temu kolejna placówka kieleckiego okręgu muzealnego doczeka się lepszych warunków pracy.

MUZEUM REGIONALNE W OSTROWCU ŚWIĘTOKRZYSKIM (W ORGANIZACJI)

To organizujące się obecnie muzeum według naszych założeń stać się winno po Kielcach i Radomiu trzecim najpoważniejszym ośrodkiem muzealnym na terenie naszego okręgu. Jedno z najpoważniejszych miast Kielecczyny, duże skupisko klasy robotniczej — pozbawione było swojej placówki muzealnej, która mogłaby oddziaływać nie tylko na miasto lecz również na teren powiatu opatowskiego i starachowickiego.

Kierownikiem organizującej się placówki został historyk sztuki — mgr Wojciech Kotasiak.

Ponadto zaangażowani zostali:

mgr Ryszard Wójcik	— historyk
Leokadia Teofil	— pomocnik muzealny
Józefa Kotasiak	— pomocnik muzealny
Stefania Stec	— pracownik administracyjny
Waldemar Grzegorski	— laborant muzealny

Program przyszłych ekspozycji stałych tego muzeum omówiony został w I tomie „Rocznika”⁷.

Szczególnie istotnym okresem w procesie organizowania tej placówki było drugie półrocze. Prace adaptacyjne prowadzone przy jego przyszłej siedzi-

⁷ A. Oborny *Muzea okręgu kieleckiego, stan obecny — plany i zamierzenia na przyszłość*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. 1, Kraków 1963. s. 16—17.

bie — pałacu Wielopolskich z drugiej połowy XIX w. — pozwoliły na oddanie gotowych elewacji.

Oddano do użytku część administracyjną, pracownię i magazyny. Ze względu na liczne usterki nie oddano pozostałych pomieszczeń, w tym również sal wystawowych. Do pełnej eksploatacji przekazano centralne ogrzewanie, instalację wodociągową i energetyczną. Trwają prace związane z radiofonizacją pomieszczeń.

Rozpoczęto urządzenie sali kinowo-odczytowej na ok. 100 osób. Sala posiada specjalną kabinę projekcyjną. Częściowo uruchomiona została pracownia fotograficzna. Trwają prace przy urządzeniu ciągu komunikacyjnego, baru kawowego, sal wystaw czasowych oraz szatni.

Oddzielnym zagadnieniem w całokształcie prac organizacyjnych jest przygotowanie ekspozycji stałych. Prace rozpoczęte zostały na początku roku, opracowane zostały scenariusze poszczególnych wystaw stałych, opracowana i zatwierdzona oprawa plastyczna całości oraz projekty stelaży. Obecnie zlecono wykonanie sprzętu wystawowego.

Systematycznie — dzięki inicjatywie pracowników muzeum, ofiarności miejscowego społeczeństwa oraz badaniom pracowników Muzeum Świętokrzyskiego — rosną zbiory powstającego muzeum.

Do działu sztuki, którego reprezentacyjną wizytówką będzie stała ekspozycja porcelany śmielowskiej, zakupionych zostało 27 eksponatów.

Zbiory działu historycznego składają się już obecnie z 54 eksponatów wiążących się z historią Zagłębia Staropolskiego i historią miasta Ostrowca Świętokrzyskiego. Czynione są ponadto starania celem uzyskania z Wydziału Propagandy KM PZPR cennych dokumentów i fotografii dotyczących historii najnowszej tego regionu. Dział historyczny rozpoczął akcję systematycznego gromadzenia eksponatów z tego zakresu. Dzięki badaniom prowadzonym przez dział etnograficzny Muzeum Świętokrzyskiego placówka ostrowiecka posiada już 43 eksponaty etnograficzne.

Cennym nabytkiem przyszłego działu archeologicznego jest niezorganizowane stanowisko pieców hutniczych z I wieku n. e., pochodzących z Kunowa. W sumie muzeum posiada obecnie 124 eksponaty, z czego 80 zostało zinwentaryzowanych, a 44 opracowanych w kartach katalogu naukowego.

Księgozbiór powstającej biblioteki zamyka się cyfrą 190 woluminów. Prowadzone były również zakupy sprzętu specjalnego i gospodarczego. Zakupiono m. in. dwa projektory filmowe AP-14, fortepian (na terenie muzeum planuje się organizowanie koncertów muzyki kameralnej), ekran, aparat fotograficzny Pentina, powiększalnik Krokus-Color oraz pełne wyposażenie ciemni i podręcznego warsztatu.

Ponadto zakupione zostały meble i sprzęt poszczególnych pracowni i magazynów oraz zasłony i specjalne krzesła dla sali kinowo-odczytowej.

Wcześniejsze uruchomienie pracowni fotograficznej i pomocniczego warsztatu odda muzeum nieocenione usługi w trakcie realizacji poszczególnych ekspozycji stałych.

Jak można się było z tego krótkiego przeglądu zorientować, organizując Muzeum Regionalne w Ostrowcu Świętokrzyskim, odwróciliśmy nieco uświęcony tradycją porządek rzeczy. Przede wszystkim zaangażowany został zespół pracowników, do ich dyspozycji postawione zostały pracownię, magazyny i warsztaty pomocnicze i na tej bazie dopiero powstają wystawy stałe przy-

szłego muzeum. Z ramienia muzeum okręgowego opiekę merytoryczną nad powstającą placówką sprawuje dział historyczny. Muzeum powstaje z kredytów SFOS.

MUZEUM W WISLICY (W ORGANIZACJI)

Organizatorem zasadniczych prac merytorycznych tego muzeum jest Zespół Badań nad Polskim Średniowieczem. Z ramienia Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach nadzór nad pracami sprawuje dział archeologiczny. Zespół Badań jako instytucja od lat prowadząca prace badawcze w Wiślicy jest również autorem scenariusza.

Muzeum w Wiślicy ze względu na swą specyfikę odbiegać będzie w sposób zasadniczy od innych placówek regionalnych nie tylko na terenie województwa kieleckiego, lecz również w kraju. Pomyślane bowiem zostało jako jeden wielki zespół muzealny przystosowanych do zwiedzania obiektów zabytkowych (grodzisko, podziemia kolegiaty gotyckiej z odsłoniętymi relikami poprzednich kościołów romańskich, kościółek romański na ul. Batalionów Chłopskich) oraz wyodrębnionego pokazu problemowego, stanowiącego rolę tematycznego zwornika całokształtu zagadnień historycznych Wiślicy.

W pierwszej fazie, tj. w r. 1966, przewidziano udostępnienie pawilonu zbudowanego nad kościołem romańskim i misą chrzcielną oraz wspomnianego pokazu problemowego zlokalizowanego w przyziemiu Domu Kultury.

W 1965 r. przeprowadzono prace adaptacyjne w przyziemiu Domu Kultury, wyburzając m. in. zbędne ścianki działowe, wyrównując poziomy pomieszczeń, zmieniając wejścia. Całkowitej przeróbce uległa wadliwa instalacja elektryczna oraz częściowo centralnego ogrzewania i wentylacyjna. W rezultacie uzyskano wnętrza spełniające z powodzeniem podstawowe wymogi przewidziane dla pomieszczeń ekspozycyjnych. Poza salami wystawowymi w przyziemiu znajduje się jeszcze małe zaplecze administracyjno-magazynowe, mogące również służyć ekipom badawczym.

Oprócz ekspozycji zasadniczej, zorganizowany zostanie pokaz wstępny na parterze we wspólnym hallu Domu Kultury i muzeum.

Trwały ponadto prace, które zmierzały do odpowiedniego izolowania ścian zewnętrznych od wilgoci, poważnie zagrażającej pomieszczeniom muzealnym.

Wydział Oświaty i Kultury Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Busku zorganizował społeczną akcję zbierania zabytków dotyczących historii i kultury Wiślicy i ziemi wiślickiej, których znaczne jeszcze ilości znajdują się w rękach prywatnych. Podobnie jak wiele innych placówek muzealnych, również i ta finansowana jest z kredytów SFOS-u.

MUZEUM REGIONALNE W PINCZOWIE (W ORGANIZACJI)

Prace organizacyjne przy tym muzeum zostały częściowo zahamowane przez zły stan pomieszczeń, w których przeprowadzono wadliwe prace remontowo-budowlane. Istniały również trudności natury organizacyjnej na skutek odejścia z pracy dotychczasowej kierowniczk. We wrześniu rozpoczęła pracę nowa kierowniczka powstającego muzeum — archeolog Bernadetta Króliczek.

МУЗЕЙНАЯ ХРОНИКА 1965

СВЕНТОКШИЙСКИЙ МУЗЕЙ В КЕЛЬЦЕ

По-прежнему продолжались ремонтно-строительные работы в закрытом для посетителей музее. За отчётный период обозначилось дальнейшее развитие объекта. Количество сотрудников возросло до 36 человек. Возобновил свою деятельность Университет Культуры, в пределах которого проходили лекции Курсов Знаний об Искусстве, Окружных курсов а также постоянные сеансы научно-популярных фильмов на тему об искусстве, этнографии и археологии. Лекторами были приглашённые из Варшавы и Кракова научные работники.

В рамках цикла „Из истории польской живописи” экспонировались на выставках, продолжавшихся месяц, монографические серии полотен (из собраний Народных Музеев Кракова и Варшавы) самых выдающихся польских живописцев.

Для периферии была организована интересная передвижная выставка „Современная народная скульптура Келецкой земли”. Всего различными формами просветительной работы было охвачено 110 854 человека.

В области научно-исследовательских работ первое место занимает археологический отдел, который, между прочим, проводил раскопки на территории града XIII века в Келбуве, а также принимал участие в совместных исследованиях романской коллегаты в Опатуве (в связи с этим была организована научная и выставочная сессия) и кроме того участвовал в раскопках замка в Бодзентине, которые обнаружили, между прочим, значительное количество богато украшенных печных кафелей XV и XVI вв. Обширные исследования, проведённые этнографическим отделом, концентрировались вокруг проблем народного строительного искусства, гончарного производства и других отраслей народного творчества. Исследования естественного отдела были связаны с геологией.

Музейная библиотека проводила обмен изданиями со 146 научными учреждениями и музеями в Польше и за границей. Реставрация картин проводилась в собственной мастерской, между тем экспонаты художественных ремёсел передавались Государственной реставрационной мастерской, между прочим, фламандский гобелен начала XVIII века из серии „Триумф Богов”. В издании музея вышла книжка „Вислицкая коллегата”, суммирующая археологические исследования этого объекта. Значительно выросли коллекции отдельных отделов и, в особенности, отделов археологического, искусства, этнографии (179 объектов, в основном из области народного творчества) и природоведения. Книжный фонд возрос на 2339 экземпляров и состоит сейчас из 7502 томов. На территории Кельце возникло отделение нашего музея — Музей школьных лет С. Жеромского. Музей, в котором собраны многочисленные ценности, связанные с именем великого писателя, был открыт в сотую годовщину со дня его рождения. Музей разместился в залах прежней гимназии, в которую ходил когда-то С. Жеромский. Начата организация реставрационного отдела, который обоснуётся в Шидловецком замке; там будет производится реставрация экспонатов Свентокшиского музея и районных музейных учреждений Келецкого воеводства.

МЕСТНЫЕ МУЗЕИ

Из-за проводившихся ремонтно-строительных работ был закрыт для посетителей Государственный музей имени Пшипковских (только директор музея доцент доктор Тадеуш Пшипковский участвовал во многих важных польских и зарубежных мероприятиях). Несмотря на эти неблагоприятные условия, по случаю XI Международного Конгресса Истории Науки музей организовал выставку старинных научных приборов, которую посетило несколько сот учёных со всего мира. Наимактивнейшим музейным учреждением является музей в Радоме, где сейчас работает 9 человек. Так же как и в Кельце здесь проводится научно-просветительная работа с помощью лекций и киносеансов Университета Культуры. По случаю пятидесятой годовщины со дня смерти Юзефа Брандта музей организовал выставку его картин и научно-популярную сессию, посвящённую его творчеству.

Радомский музей систематически занимается исследованиями в области археологии и частично этнографии.

Работа музеев в Сандомеже, Шидлуве, Генриха Сенкевича в Обленгореке, Яна Кохановского в Чернолесье сосредоточилась на просветительских проблемах и обслуживании туристов, причём наибольшую посещаемость отметил Обленгорек — 48 727 посетителей. В процессе организации находятся местные музеи в Острове Свентокшиском, Пинчuve и в Вислице.

MUSEUM CHRONICLE 1965

THE ŚWIĘTOKRZYSKIE MUSEUM IN KIELCE

As it was under repair, the Museum was closed. Nevertheless in the period covered by the report further development can be noted. The number of people employed reached 36. The University of Culture started its activity again and there were series of lectures given on the history of art and folk culture and permanent showings of films on ethnography, archaeology and history of art. The lectures were delivered by university lecturers from Warsaw and Cracow.

A series of exhibitions called "The History of Polish Painting" was arranged. Each show presented paintings by one painter only. The pictures of the most famous Polish painters were borrowed from the collections of Warsaw and Cracow National Galleries.

An interesting itinerant exhibition called "Contemporary Folk Sculpture in the Region of Kielce" was organized. The number of people who attended various cultural activities is 110 854.

As regards research the most important work was done by the Department of Archaeology. There were diggings made at Kielbow at the place of a thirteenth century stronghold and the archaeologists took part in collective research on a Romanesque collegiate church at Opatów. (There was an exhibition organized on this occasion as well as session devoted to the results of research.) Also, they took part in diggings made in the Bodzentyn castle, where — among other things — ornamented stove tiles from the fifteenth and sixteenth centuries were found. Research done by the Department of Ethnography concentrated on problems of folk archi-

texture, pottery and other fields of folk culture. Research of the Department of Natural History concentrated on geological questions.

The Museum library exchanged publications with 146 academic institutions and museums in the country and abroad. Conservation of pictures was done by our own laboratory but articles of craftsmanship (like the 18th century Flemish gobelin from the series "Gods' Triumph") were passed to the Ancient Monuments Upkeep Office. The Museum published a book "The Collegiate Church in Wiślica" presenting results of excavations concerning this church. The collections of the Museum departments have been considerably increased. This regards first of all the Archaeology, Arts and Ethnography Departments whose collections have been increased by 179 articles, mainly of folk culture, and the Department of Natural History. The collection of books has been increased by 2 339 volumes and the moment there are 7 502 books altogether. In Kielce a branch of our Museum was opened, namely, the Museum of Stefan Żeromski's School Days. The Museum, where numerous memorials of Stefan Żeromski have been collected, was opened to commemorate the 100th anniversary of his death. The abode of the Museum are the schoolrooms of the school attended once by Żeromski. Works were began to organize a conservation department of our Museum in the castle of Szydłowiec where it is hoped to do conservation of the exhibits belonging to our Museum and to local Museums in the region of Kielce.

LOCAL MUSEUMS

The Przypkowskis' State Museum was under repair and therefore closed (director dr Tadeusz Przypkowski took part in many conferences in the country and abroad). In spite of the repair the museum organized an exhibition presenting old scientific instruments on the occasion of the 11th International Congress of the History of Science. The exhibition was visited by many scholars from all over the world. The most active centre is the museum in Radom, where nine people work now. Like in Kielce, educative activities were carried out there, including lectures and film showings organized by the University of Culture.

To commemorate the 50th anniversary of Józef Brandt's death the Museum organized an exhibition of his pictures and a session devoted to his painting.

The Museum in Radom increases systematically the range of research which at present concentrates on problems of archaeology and ethnography.

The museums at Sandomierz, Szydłów, Oblęgorek (Sienkiewicz's Museum) and Czarnolas (Kochanowski's Museum) concentrated on educational activities and attending to visitors. The most frequented place is Oblęgorek visited by 48 728 people. Three more local museums at Ostrowiec Świętokrzyski, Pińczów and Wiślica are going to be opened.